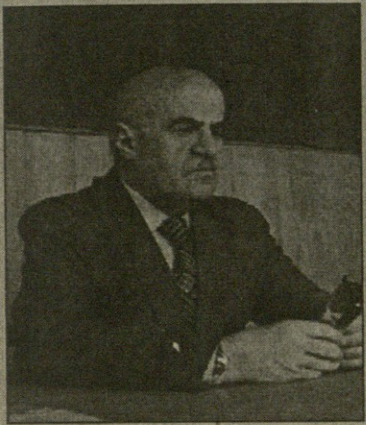

საქართველო

ეროვნული თავისუფლების ზრით — პიროვნული თავისუფლებისათვის
პიროვნული თავისუფლების ზრით — ეროვნული თავისუფლებისათვის

საზოგადოებრივ-პოლიტიკური გაზეთი. გამოდის სამშაბათობით №2 (1703) 12 - 18 იანვარი, 1999წ. ● ღირსი 50 თეთრი

**გევრ ჭკუამსუბუქს ჰგონია, რომ
დემოკრატია ეროვნულ სულისკვეთებას
ენინააღებება . . .**

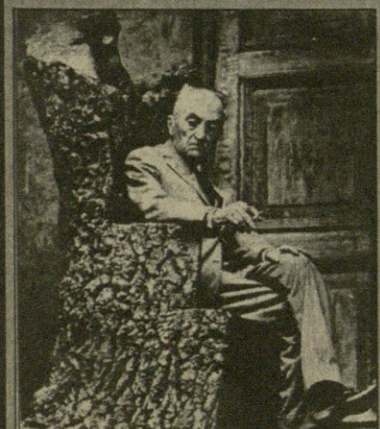
მე-3 გვერდი

**ვის სჭირდება „ხელისუფლება
ხელისუფლებისათვის“.
ანუ ასე ქვეყნის ძლიერება
არასოდეს განმტკიცდება**

მე-2 გვერდი

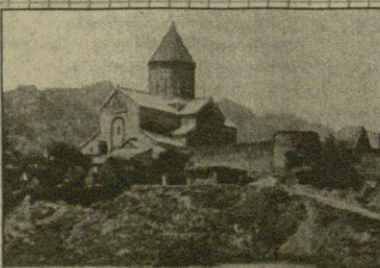
**„უკანასკნელი
ოვი“**

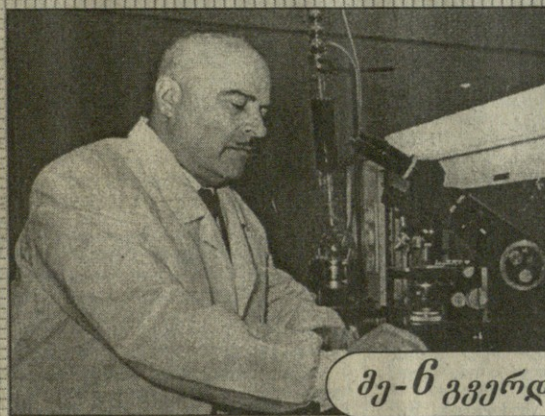
მე-8
გვერდი

**„სომხური“ თუ ქართული
ეკლესიები საქართველოში?**

მე-11
გვერდი

განცენება

მე-6 გვერდი

**ანუ როგორ
გავიცანი პეტრე
გელბახიანი
(უფროსი პეტრე)
პატიმრობაში**

ნაზ ნადიდან

**ხელისუფლება
საქანერგოს ისე
უყურებს, როგორც
გენველ ქროხას**

მე-4 გვერდი

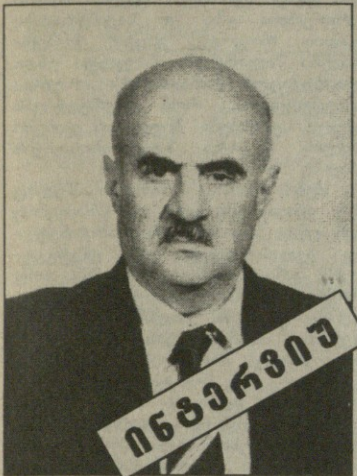
აკადემიკოსთა ჯვაროსნული ლაშქრობა

**ზედირდით —
მტერი ისედაც
გამარჯვებული
და
გაღაღებულა**

მე-3 გვერდი

გაერო-ქაუასუზუს პოლია. რომ დამოკრატია პიროვნულ სულისკოთიებას ენიანაღებება

დღეს საქართველო ერთად მძიმე მდგომარეობაში იმყოფება. გათვალისწინებულია ბატონი ნოდარ ნათაძის მოსაზრებები.

ბატონო ნოდარ, მოგეს-სენებათ ის უკიდურესი სოციალ-ური, ეკონომიკური და პოლიტიკური გაჭირვება, რაშიც ქართველი მო-სახლეობა აღმოჩნდით. მმართვე-ლი პარტიის უსუსურმა ქმედებებ-მა, აფხაზეთსა და სამაჩაბლოს რომ თავი დავანებოთ, ჯავახეთის პრობლემაც შეგვიქმნა. თქვენი კომენტარი ამ საკითხთან დაკავ-შირებით.

ეს განპირობებულია, ერ-თის მხრივ, საქართველოს ხელისუ-ფლების რუსეთის სასარგებლოდ მუშაობით და მეორეს მხრივ, რუსეთის მიერ სახსრებით შეგნებუ-ლი, 200 წლის წინათ დაგეგმილი პოლიტიკის გატარებით. საკმარის-სა, საქართველოს ხელისუფლებამ ქმედითად აკონტროლოს თავისი გზები — და ამით გარანტირებუ-ლი იქნება ჩვენი მეგობარი სომხ-ეთის სახელმწიფოს, აგრეთვე, ყვე-ლა სომხური დიასპორის გულში-თადი ერთგულება და მეგობრობა ჩვენი ქვეყნისადმი, მაგრამ საქართვე-ლოს ხელისუფლება ამას არ აკეთებს. იგი არ ქმნის სერიო-ზულ შეიარაღებულ ძალას, რად-გან რუსეთს ეს არ უნდა.

დღევანდელი ხელისუფლებ-ის კურსს საითკენ მივყავართ — ნამდვილი დემოკრატიული სახელმ-წიფოს აშენებისკენ თუ?

საქართველოს დღევანდელი ხელისუფლება არის ტიპური კო-მუნისტური დიქტატურა, რომელ-იც კბილებს ბოლომდე არ აჩენს დასავლეთის რელით. მისი კურსი არის დიამეტრულად ანტიეროვნუ-ლი და ანტისახელმწიფოებრივი. მისი ამოცანაა საქართველოს ეკონო-მიკური, სტრატეგიული და ზნეო-ბრივი დანგრევა, რის შედეგადაც დგება ამოცანის მეორე ნახევარი, — გამწარებული ხალხის გამოყ-ვანა ქუჩაში ლოზუნგით: „აღარ გვიანდა თავისუფლება, მოგვეცით იმპერია და სამ მანეთიანი კარა-ტი“! ამ მეორე ამოცანისთვის პყვი-განკუთვნილი გიორგაძეები, გოგუაძე, კვარაცხელია და სხვა მსგავსი ექსპონატები ისტორიის სანაგვიდან.

თქვენ, როგორც შეურუბ-ბელი ოპოზიციონერი რას აკეთებთ, რომ ეს მძიმე მდგომარეობა აი-ცილოთ თავიდან?

თავგამოდებით ვცდილობ საქართველოს ეროვნული და მასშა-ბადი, დემოკრატიული ძალების გაერთიანებას არსებული ფსევდო-ხელისუფლების გასაპანლურებლად განწინერი გზით.

შეძლებთ კი ამას იმ პირობებში, როდესაც ხელისუფლებას ყველანაირი ბერკეტი გააჩნია თქვენს წინააღმდეგ? მათ შორის ხომ იარაღით დათრგუნვის მცდელო-ბაც ხელეწიფებთ.

პროჩეტი დაამხეს არჩევნების გზით, ამომრჩეველთა კარდაკარ ჩამოვიღის მეთოდით — ეს ერთი ფაქტი. მეორე ფაქტი — საქართვე-ლოს ამომრჩეველების ის ოცდაათი პროცენტი, რომელთაც ნოემბრის არჩევნებში მიიღეს მონაწილეობა, საკმარისი აღმოჩნდა, რათა მონაკე-შირს (მოქალაქეთა კავშირს) არ-ჩევნები ვერ მოეგო. ამომრჩეველმა შეიგნო, რომ ყალბ პარტიას პან-ჩური ეკუთვნის. მომავალ არჩევნებზე მიარტყამს კიდეც.

რას გეცქვით ირაკლი ბათიაშვილის ახლადშექმნილ პარ-ტიასთან დაკავშირებით?

ეს ამ ჯგუფის პირველი მცდელობა არ არის, მათ უნდო-დათ ანალოგიური ალიანსის შექმ-

ნა მოქალაქეთა კავშირის მონაწი-ლეობით. ჩვენც ვიყავით მინველნი და მივედით კიდეც მას შემდეგ, რაც „მოქალაქებს“ ალიანსზე უარი უთხრეს. ვიკრიბებოდით და ესა-უბრობდით ხოლმე, მაგრამ ნაყო-ფიერ თანამშრომლობას ვერ მი-ვალნიეთ. ამ ინიციატივაში პერ-სექტივას ვერ ვხედავ, თუმცა თვით ინიციატორებისადმი, სახელდობრ: ფიქრია ჩხრაძისადმი და ირაკლი ბათიაშვილისადმი სიმპათიით გან-წყობილი ვარ.

როგორც მეცნიერი, რას იტყვით, როგორი სახელმწიფო მონაცბა შეეფერება საქართველოს?

საქართველოს სჭირდება მხოლოდ დემოკრატია, ვინაიდან სოციალური თავისუფლების გარეშე ქართველი კაცის ვერანაირი შემო-ქმედება, სახელმწიფოებრივის ჩათვ-ლით, ვერ გაიშლება. დემოკრა-ტიაში იგულისხმება ადამიანის პი-რადი თავისუფლების ხარისხი სახ-ელმწიფოში — ეს ერთი, და სახელმწიფოს მართვაში ადამიანის მონაწილეობის ხარისხი — ეს მეორე. დემოკრატია შეიძლება მრავალი სხვადასხვა წყობის პირობებში, მათ შორის კონსტი-ტუციური მონარქიის პირობებშიც. შესაძლებელია პარადოქსად მოგე-ვენოთ, მაგრამ საქართველოში დემოკრატიის განვითარების პირველი პირობა არის განათლება. ბევრ ჭკუამსუბუქს ჰგონია, რომ დემოკრა-ტია ეროვნულ სულისკვეთებას ეწინააღმდეგება. პირიქით, ეს ორი ურთიერთშეზღუდული სოციალური ღირებულება გახლავთ.

როგორ გგონიათ, კონსტი-ტუცია, სადაც სახელმწიფოს მონ-ყობის საკითხი ღიად არის დარ-ჩენილი, კონსტიტუციაა?

კონსტიტუციის არსებული ტექსტი ზერელობის და უნიჭობის განსახიერებაა. მმართველი გუნდი ძალიან ცბიერად მოიქცა, როცა ტექსტზე მუშაობა ყველანაირად შეაფერხა და მის მისაღებად რამ-დენიმე დღე დაგვიტოვა. კონსტი-ტუციის არ მიღება არ შეიძლე-ბოდა გარკვეული გარემოებების გამო. ამიტომ იძულებული გახდით მისთვის ხმა მიგვეცა. აუცილებე-ლი იყო პარლამენტში აფხაზეთის ტერიტორიაზე არსებული დეპუ-ტატების შენარჩუნება.

იმ ქვეყანაში, სადაც მო-სახლეობის უმრავლესობა შიმშილ-ისა და სიღატაკის ზღვარზეა, მოსალოდნელია თუ არა სოციალ-ური აფეთქება?

მე ეჭვი მაქვს, რომ ხე-ლისუფლება თვითონ მუშაობს სო-ციალური აფეთქების მოსაწყობად. მათ უნდათ ნაყლა არა ხელმოკრულ-თა და მოღალატეთა დამოთ, არამედ კომუნისტთა მიერ ჩამოგდებულ დემოკრატთა შარავნდით. ამით, მათი მოკლე ჭკუთ, რუსეთის ინსტრუქ-ციაც შესრულებდა და ლაშაზი იმ-ივიც შეჩერებდა.

საქართველომ თავი დაად-ნია ქუჩის ბანდიტებსა და ყაზ-ალებსო, — თავს იწონებს პრეზ-იდენტი, დააღწია კი?

ჯერ ერთი, პრეზიდენტმა თავისი ხელისუფლება შექმნა ქუ-ჩის ბანდიტებზე დაყვნილობით. „ჩემი მეგობარი ბატონი ესა და ესაო“ — მისი გამოთქმაა და არა სხვი-სი. მეორეც, პალესტინიანი ბანდი-ტი უფრო უარესია, ვიდრე ავ-ტომატია. ჩვენი ქვეყნის პრაქ-ტიკაც ამას გვიჩვენებს.

რას მოელოთ უახლოეს ხანში?

ძალიან დიდ გართულებებს წითელი გადატრიალების მცდელო-ბის სახით. ეროვნულმა ძალებმა თუ არ შევექმნით ჩვენი სტრუქ-ტურები, საქართველო ორი შეიარ-აღებული კომუნისტური ხროვის — შენობულებისა და შერეულიაგების — ომის ასპარეზი გახდება, ამიტ-ომაც ერთიანი ეროვნული ფრონ-ტის შექმნა ძალიან საჭიროა.

ასე დასრულდა ბნ ნოდარ ნა-თაძისთან ინტერვიუ. მე კი ჩემის მხრივ დავამატე: „როცა ქვეყნის შიგნით ადამიერ მოღალატე გვაყავს, ალექსანდრე მაკედონელი ვერ გაე-ვამარჯვებინებს“. პირველი და უმ-თავრესი საექი, ალბათ, მაყაშვილებ-ისნაირი ხალხის გამოპყარებაა. დემოკრატი, ანტიეროვნული მთავრო-ბა, როგორც ფიქრი, ისე შემოხვე-ვია ჩვენს ათასწიერანამამოვლილ მუხას და ამოუსუთქვის საშუალებას არ აძლევს. „ღმერთო, დაფლეთილი ტანი გაუმრთელე საქართველოს“!

ესაუბრა ლია გიმიტაშვილი

საქართველოს ჯვაროსნული ლაშქრობა შეჩაჩლით — მტარი ისადას გამარჯვებული და გალალაბულია

ამ შეჭირვებულ ყოფაში, როცა ნივთიერ სიდუხჭირეს სულიერი კრიზისი ამძაფრებს, როცა ყველა ომი ნაგებული გვაქვს, ჩამოკვეთილი აფხ-აზეთიდან და ჩრდილოეთ ქართლიდან სისხლი გვდის, მეც-ნიერების ბიუროკრატიის სათ-ავეში მყოფმა რენეგატებმა რე-ალურად მოაზროვნე ისტორი-კოსთა წინააღმდეგ ჯვაროსნუ-ლი ლაშქრობა წამოიწყეს. ამ სამარცხვინო შინაომში სარდლე-ბად აკადემიკოსები გრიგოლ გიორგაძე და თამაზ გამყრელ-იძე მოგვევლინენ, მათ მხარი აუბეს პროფესორებმა მიხეილ სამსონაძემ და ჯემალ შარაშ-ენიძემ. რაც შეეხება ისტორი-ის მეცნიერებათა კანდიდატს ალექსანდრე დაუშვილს, რომელ-იც ახლახანს, სრულიად დაუმ-სახურებლად, საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის ივ. ჯა-ვახიშვილის სახელობის ისტორი-ისა და ეთნო-გრაფიის ინსტი-ტუტის დირექ-ტორის პირველ მოადგილედ (სა-მეცნიერო და-რგში) აღაზევეს, მარაქაში გარიეს და არასაკადრო-სი საქციელი ჩა-ადენინეს. საბჭო-თა ხელისუფლებ-ის დროსაც ასე იყო და ახლაც ასეა. უნებისყოფო კაცს თანამდე-ობობას, სალაფავს მისცემდნენ და საკუთარი ერისა და მოყვასის მტ-რად გახდიდნენ. თუმცა, აქვე წინაუღიოთ დაძეწ, რომ ეს ახალგაზრდა ნამდვილად მსხ-ვერპლია და სამეცნიერო ხარისხ-ებით, წოდებებით „უკვდავყო-ფილებთან“ მიტმასნებულია, მა-გრამ უახლეს ისტორიაში მო-მუშავე მეცნიერს, უკვდავი სუ-ლხან-საბა ორბელიანისა არ იყოს — ნაღბანდობას რა სჯიდა?

მკითხველმა ალბათ იცის, რომ გაზეთ „საქართველოში“ გურამ ყორანაშვილმა ვრცელი, ისტორიოგრაფიული წერილი (მტერთაგან „პასკვილად“ წოდე-ბული) დაბეჭდა (1998, №№58, 59, 60), სადაც ფარდა ახადა საქართველოს შემოფარებული რუსი მეცნიერის, ძველი აღმო-საველეთის ისტორიის სპეციალ-ისტის, პოლიგლოტის და დიდად განათლებული პროფესორის, პეტრე უშაკოვის სევდიანი ცხო-ვრების საიდუმლოებას. ეს ყარ-ბი კაცი თბილისში მოღვაწეო-და, მეორე მსოფლიო ომის უმძიმეს წლებში ქველქით გარ-დაიცვალა და ჯერჯერო-ბით საფლავიც კი დაკარგულია, ხოლო მისი სახელი და მდი-დარი მეცნიერული მემკვიდრე-ობა დაგინეების უფსკრულში იყო ჩაძირული.

სრულიად ბუნებრივია, რომ გურამ ყორანაშვილი — ძვე-ლი ისტორიის მკვლევარი ამ კაცის ბედით დაინტერესდა და მის შემოქმედებას, ქართველი ერის წინაშე დამსახურებას პირველი ისტორიოგრაფიული ნარკვევი მიუძღვნა, რომელიც მოხსენების სახით საზოგადოე-ბა „ცოდნის“ დარბაზში 1998 წლის 9 სექტემბერს წაიკითხა. მოხსენებამ მეცნიერთა დიდი ინტერესი გამოიწვია. ამ სხ-დომას, ფართო საზოგადოებასთან ერთად, ისტორიისა და ეთ-ნოგრაფიის ინსტიტუტის დირექ-ცია (ინსტიტუტის დირექტორის აკად. გ. მელიქიშვილის გარ-და) და მეცნიერ-თანამშრომ-ლები ესწრებოდნენ. იყო კა-მათი, სადაც სრული უმწირობა და არაპროფესიონალიზმი გა-

მოავლინა პროფესორმა ჯემალ შარაშენიძემ, იგი აუდიტორიამ სტვენით გაისტუმრა, ხოლო ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის დირექტორის მო-ადგილემ ბნმა ალ. დაუშვილ-მა წარმოდგენილი მოხსენება მოიწონა და მომხსენებელი საქებარი ეპითეტებით შეამკო. იქვე დაისვა საკითხი, რომ აღნიშნული მოხსენება საქართვე-ლოს მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმშიც წაკითხულიყო, სადაც აკად. გ. მელიქიშვილი დაესწრობოდა და ყველა გაუგე-ბრობას ფარდა აეხდებოდა. მაგრამ აკადემიის პრეზიდიუმ-სა და ისტორიის ინსტიტუტის მეცნიერ-თანამშრომლებს შორის, აკადემიის საზოგადოებრივ მეც-ნიერებათა აკადემიკოს-მდივან-მა გურამ თევზაძემ ამჯერა-დაც წინური კედელი აღმართა და მოხსენების ავტორი იძუ-ლებული გახდა პოპულარული

სივით მეცნიერების ოლიმპის მაღალ მწვერვალზე მორჭმუ-ლი ზის და ჩვეული ირონიუ-ლი ქართული ქართველების ურთიერთგაუტანლობას დასცი-ნის. ამ რკინის ნერვებიან კაცს თავდაცვის საოცარი მეთოდი აქვს გამოუმუშავებული: რაც არ უნდა უთხრან, რაც არ უნდა დაუწერონ არავის არაფერს პა-სუხობს. არა მგონია, ეს საუ-რზაური მისგან იყოს ორგანი-ზებული, მლიქვნელებმა მას ნამდვილად დათვური სამსახ-ური გაუნიეს, ის ჩუმად, უბ-მაუროდ აკეთებს თავის ანტი-ქართულ საქმეს: 33 წელი ის-ტორიის ინსტიტუტის უცვლე-ლი ხელმძღვანელია, საქართვე-ლოს ისტორია აკად. ივანე ჯავახიშვილის მიერ დასახულ კარდინალურ გზას ააცდინა, მეცნიერული კვლევა-ძიების ორ-განიზაციის ნაცვლად სექტან-ტური დაჯგუფებები შექმნა და

თანამშრომლები ერთმანეთს და-უპირისპირა. ალ-ლოანი და ჭკვი-ანი ვინც იყო, უმეტესობა ინ-სტიტუტიდან გა-აძევა, დარჩე-ნილებმა ან ერთ-მანეთი დახოცეს (პრეზიდიუმი გაგე-ბით), ანდა ჭო-ბიდან თავის ამ-ოყოფას ვერ ბუ-დავენ. აი, გ. ყორანაშვილმა თავზე ხელი აი-ლა, სიმართლის ლაპარაკი და წერა დაიწყო,

მაგრამ მტერს დაატყდა ასეთი რისხვა და შეჩვენება, გაუძლებს კი?! ჯერჯერობით პასუხის გაცემა შეძლო (იხ. „უპრევე-ლესად „პატრონისა სამსახური“ და ჯგუფური ინტერესები, პა-სუხად აკად. გ. მელიქიშვილის თავგადაკვლულ მომხრეებს“, გაზ. „საქართველო“, 1998, №71, 22-28 დეკემბერი. გვ. 7-8). მისი წერილი მეცნიერული და ეთიკის თვალსაზრისით იმდენად სრუ-ლყოფილია, ვერც ვერაფერს დაუმატებ და ვერც ვერაფერს გამოაკლებ. ვფიქრობ, ოპონენ-ტები ამაოდ დაშვრნენ, რად-გან პოზიცია არ გააჩნიათ. ერთადერთი, ვისაც პასუხის გაცემა შეუძლია, აკად. გ. მელ-იქიშვილია, ახლაც ისტორიის ინსტიტუტის შეუცვლელი მე-საჭე, მაგრამ იგი ჩვეულებას არ უღალატებს, მრავალმნიშ-ვნელოვანი, მრავალმეტყველი დუმილია მისი დაუმარცხებლო-ბის უზაღადო ჯავაში. ახლაც იგი „ძლიერთა ამა ქვეყნისა-თა“ ჯილდოებით, ჩინ-მედლებით და ჯინჯილებით აავსეს, ვი-ნაიდან საქართველოში კვლავ გრძელდება ანტიეროვნული პო-ლიტიკა და ჯერჯერობით რენე-გატებს ფუნქციები არ დაუკარ-გავთ. გ. მელიქიშვილს პეტრე უშაკოვის გამქრალი გვამი და ეული სული რას დააკლებს, მით უმეტეს, აკადემიკოსებმა თ. გაყრელიძემ და გრ. გიორ-გაძემ ეს მიუსაფარი, უპატრონო მეცნიერი ხელმოწერა ჩაქოლეს და გაძარცვეს, პატივი ახადეს და გააბიჯურეს. ჩვენ, რიგით, უბრალო ადამიანებს მეტი რალა დაგვრჩენია, მთელი ხმით უნდა ვიყვიროთ: — შეჩერდით! სირ-ცხვილია!

გ. მელიქიშვილის თავბრუ-დამხვევ კარიერას პეტრე უშ-აკოვის აჩრდილი თავიდანვე თან სდევს და ეს საიდუმლოე-ბა კვლავ თავსატეხად რომ არ დარჩეს, თვითონ გ. მელი-ქიშვილმა უნდა იმართლოს

გიორგი მელიქიშვილი, რო-გორც ყოველთვის, ახლაც ზეე-

დღეისათვის.
ნუგზარ თავა

აკადემიოსთა ჯვაროსნული ლაშქრობა შეჩაჩდით — მტარი ისადას გამარჯვებული და გალალაბულია

მესამე გვერდიდან

თავი. მე, ვითარცა ჩვეულებრივ მკითხველს, გ. ყორანაშვილის დასაბუთებისა მეჯერა. ისეთმა „უკვდავებმა“, როგორებიც აკადემიკოსები გრ. გიორგაძე და თ. გამყრელიძე არიან, პ. უშაკოვის ხელახლა დასამარების გარდა თუ მეტი ვერაფერი მოახერხეს, მაშინ ქვეშაურები გაძარცვულის მხარეზე ამჯერად დავანებოთ თავი პეტრე უშაკოვს და გიორგი ბოჭორიძის მხარე ხვედრზე ჩავფიქრდეთ: იგი ხომ 1937 წელს დამბეზღებულთა მსხვერპლი გახდა, მისი შემოქმედების ნაწილი ხომ მზის სინათლეს მარტოოდენ კერძო ინიციატივით ეღირსა, ხოლო ოჯახის მიერ ისტორიის ინსტიტუტში დასაბუქდად წარდგენილი მონოგრაფია დღესაც უკვალოდაა დაკარგული. სისხლიანი რეპრესიების დამთავრების შემდეგ მაინც არ უნდა გაგრძელებულიყო განხილული მეცნიერთა დღევა.

ერთადერთი კაცი, ვინც პ. უშაკოვის მეცნიერულ მემკვიდრეობას უნდა მიუძღრონებოდა, შეეკრება და გამოცემა, გიორგი მელიქიშვილი იყო და არის. მან რატომღაც ეს არ იცოდა, ასევე არ იცოდა ალექსანდრე სვანიძის და მიხაკო წერეთლის წარმოჩენა. მათი შემოქმედება კვლავინდებურად მიჩნეულია, ხოლო სრულყოფილ აკადემიურ გამოცემაზე ჯერ-ჯერობით ლაპარაკი ზედმეტია, ამ საშვილობელი საქმის გაკეთება, ბუნებრივია, გ. მელიქიშვილს — ისტორიის ინსტიტუტის მუდმივ დირექტორს, ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის კაცის მსოფლიოში აღიარებული საციალისტს ევალებოდა, მაგრამ ეს არ გააკეთა. მართალია, ადვოკატი აკადემიკოსი, თანაც დაქორავებული, ყოველთვის გამოჩნდებოდა და პატრონის საამებლად განსვენებულ მკვლევარებს, მოაზროვნეებს, უშაკოვის მსგავსად, შემეცნებით სძაბუნეს დასწამებენ, მაგრამ ეს ხომ უსამართლობა იქნება. პ. უშაკოვმა, ალ. სვანიძემ, მ. წერეთელმა, წინარე და მათი თაობის სხვა მეცნიერებმა, ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის კვლევაში რომ საეტაპო ნაშრომები შექმნეს, რითაც ქართველთა ეთნოგენეზის ურთულესი საკითხი ერთი საფეხური მაღლა ავიდა. გ. მელიქიშვილმა ეს არ აღიარა. მან წინამორბედ მკვლევართა ნააზრევნი ან დავიწყების ფერფელში გახვია, ანდა ისეთი ახსნა მისცა, ქართველი ხალხის წარმომავლობის გარკვევის ნაცვლად სრული გაუგებრობა შეიქმნა. ამით ათასი ჯუღის გარეწარმა ისარგებლა. შეთხზეს ერთი მინაზე „ორი აბოროტნი ერის“ არსებობის ვაითურობა, „მეცნიერული“ გამართლება მისცეს საბჭოთა საქართველოს ე. წ. „ავტონომიებად“ დაქუცმაცებას და ა. შ. დღეს ქართველები აგრესორებად, ხოლო საქართველო „მცირე იმპერიად“ მოიხსენიება. მსოფლიო საზოგადოებრივი აზრის წინაშე ასე გამართლდა ქართველთა ხოცვა-ჟლეტა (ეთნოციდი), მშობლიური ადგილებიდან აყრა და საკუთარ სამშობლოში დევნილებად გადაქცევა. ამ უსამართლობის ნი-

ნალმდეგ აკად. გ. მელიქიშვილს — მსოფლიოში სახელგანთქმულ მეცნიერს, ლენინური პრემიის ლაურეატს, უბადლო უნარტოლელს, მრავალი ორდენისა და მედლის კავალერს ხმა არ ამოუღია, პირით, როცა აფსუურ-ოსური ექსტრემიზმი, როგორც გიორგი ბოჭორიძე ამბობდა — „ქართველთაჭამი-აობა“, ძალას იკრებდა და მნიფდებოდა, მათი ლიდერები ისტორიის ინსტიტუტში მეცნიერულ და იდეოლოგიურ წვრთნას გადიოდნენ, უმაღლესი სამეცნიერო ხარისხებიც თბილისში მოიპოვეს. ვლადისლავ

ვიდრე მკითხველი იკითხავდეს — შენ ვისი ტიკი ტომარა ხარ, „ლომების პარადში“ რომ ერევიო, მ. სამსონაძის ნასბრძნს გავჯიშო: საბჭოურ რეჟიმზე შეყვარებული პროფესორი სინანულით ისენებს იმ დროს, როცა კომუნისტური ცენზურა მკაცრად იცავდა კერპების ავტორიტეტსა ბუნებრივია, მაშინ, გ. ყორანაშვილს ლენინური პრემიის

არძინა და ლუდვიგ ჩიბიროვი ჩვენი მომზადებული კადრია. აკად. გ. მელიქიშვილი მათ სათბურის პირობებს უქმნიდა, თ. თ. აკადემიკოსები თ. გამყრელიძე და გრ. გიორგაძე არძინას მეგობრობდნენ. ახლა გ. ყორანაშვილის ჩასაქოლად ორივემ ქვე და ლოდს წამოაგლი ხელი. არძინას წინააღმდეგ კი ერთი წერილიც არ დაუწერიათ. შეჩერდით ბატონებო, მტერი ისედაც გამარჯვებული და გალალაბებულია...

რაც შეეხება პროფესორებს ჯ. შარაშენიძეს და მ. სამსონაძეს, მათ თავიანთი მიზნები და ანგარიშები აქვთ. ერთადერთი კაცი, რომელიც გ. მელიქიშვილმა ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის საციალისტად გამოზარდა, ჯემალ შარაშენიძეა, რომელმაც შუშეროლოგია საქართველოში დაასამარა, სამაგიეროდ, პროფესორია და ლექციებს კითხულობს. მისი სტუდენტები გულწრფელად მეცოდებიან...

მიხეილ სამსონაძეც პროფესორია. შეიძლება ჯემალ შარაშენიძესთან ერთად, აკადემიკოსობასაც გამოჰკრას ხელი, რა თქმა უნდა, მეცნიერებაში თუ ასეთი განუკითხავი გაგრძელება. ისტორიის ინსტიტუტი გ. მელიქიშვილის ნებით, საბჭოურ სტრუქტურას ჯიუტად რომ ინარჩუნებს, ამისი ბურჯი მ. სამსონაძეა. კარის ლაქა, ყოველგვარი პროგრესული წამოწყების ჩამოშლილი და გამაოხრებელი, სამაგიეროდ, „პოსტკომუნისტური“ განყოფილების გაშენი, ინსტიტუტის ნომენკლატურული სამეცნიერო საბჭოს წევრია. ინსტიტუტში თუ რაიმე მისათვისებელია, ითვისებს. შარაშენი პროფ. თამაზ ბერაძეს გრანტი წარსტაცა, ბნ თამაზი იძულებული გახდა ინსტიტუტი დაეტოვებინა. ასევე ინსტიტუტიდან გააძევეს პროფ. ალექსანდრე აბდლაძე — ნიჭიერი არმენოლოგი, რომელიც მწვავე პუბლიცისტური წერილებით ექსტრემისტებისგან საქართველოს ღირსებას იცავდა. დღეს ეს პატრიოტი მეცნიერი უკიდურეს ნიჭიერ გაჭირვებას განიცდის და სამართლიანობის აღდგენისათვის ამაოდ იბრძვის.

აი, ასეთი ცოდვის კითხვა ტრიალებს საქართველოს მეც-

ნიერებათა აკადემიის აკად. ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტში. 80 წლის (გ. ყორანაშვილის დაზუსტებით 83 წლის) აკად. გ. მელიქიშვილი დირექტორის ტახტზე კვლავ არსებინად ზის და რაც მოესურვება, იმას აკეთებს. მას ერთგულად ემსახურებიან გიორგაძეები, გამყრელიძეები, სამსონაძეები, შარაშენიძეები, დაუშვილები და ა. შ. ბარაქალა ქართველებო, აფერუმ თქვენს მამულიშვილობას და შორსმჭვრეტელობას, ბედკრული სამშობლო კი ხელში გვადგენა...

ვიდრე მკითხველი იკითხავდეს — შენ ვისი ტიკი ტომარა ხარ, „ლომების პარადში“ რომ ერევიო, მ. სამსონაძის ნასბრძნს გავჯიშო: საბჭოურ რეჟიმზე შეყვარებული პროფესორი სინანულით ისენებს იმ დროს, როცა კომუნისტური ცენზურა მკაცრად იცავდა კერპების ავტორიტეტსა ბუნებრივია, მაშინ, გ. ყორანაშვილს ლენინური პრემიის

ლაურეატის დასამუთებლად ასპარეზს არავინ მისცემდა. ანდა, ამ მხრე განუკითხავი საუფედსო, ვითარება თანდათან საშუაში ხდებოდა, მეტადრე „ბნ ყორანაშვილს უკვე გამოუწდა მსავით პატივმოყვარე დაბოლმელი შურისმაძიებელი არაერთი მიმდევარი, თუ ამ სენის წინააღმდეგ ჯანსაღი საზოგადოება არ დარიაზმა, ქართული მეცნიერების განვითარება დიდი ეჭვის ქვეშ დადგება“ (გაზ. „საქართველო“, 1998, №69, გვ. 10).

ბ-ნი მიხეილი გ. ყორანაშვილის „დაბოლმელი“ მიმდევართა შორის პირველ რიგში მე გავლისხმობს, ამიტომ შევანუხე ვართო საზოგადოება და ამ წერილით ჩემი გულისტკივილი გავუზიარე.

მ. სამსონაძის მეთაურობით ავტორთა კოლექტივი გ. ყორანაშვილის ანათემას ასე ამთავრებს: „არ ვართ დარწმუნებული, რომ გაგვიგებენ, მაგრამ ჩვენ მაინც გვსურს მათ ვუთხრათ: ბატონებო, ნუ გაცეცებით სიავით, ბოროტებით მოხვეჭილი სახელი და პოპულარობა. რაკი შენება არ შეგძლიათ, ამისათვის სხვის ნაშენებს ნუ დაანგრევთ, პეროსტრატეს ნუ მიბაძავთ, ამით საკუთარი შურისმაძიებლობის და ამბიციების დაკმაყოფილებას ნუ შეცდებით“ (ქვე).

გეთანხმებით, ფრიად უნიჭო შეგონებაა. აშკარად იგრძნობა მ. სამსონაძის სტილი, მეცხრამეტე საუკუნეზე მომუშავე ამჯერად ძველი აღმოსავლეთის ისტორიის კანონმდებლად მოგვევლინა, ახლა კი ჩვენს „აღზრდას“ ცდილობს. გ. მელიქიშვილის ფრთებს შეფარებული ეს ხელმოცარული „მოაზროვნე“, პატრონის დიქტატურის გახანგრძლივებით „მზის ქვეშ“ ადგილის მოპოვებისთვის ირჯება. მისი განამანია ნაყოფში შემძვრალი მატლის ფსიქოლოგიითაა განპირობებული, ქვეყანა კი თავზე გვენგრევა, ვაი, ჩვენი ბრალი!

ლიპან ფრუიძე
ისტორიის და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის წამყვანი მეცნიერთანამშრომელი
1999 წლის 3 იანვარი, თბილისი.

„ჩვენ უკანონოებს არ დაუშვებთ“ ასხადას გიორგი თაყაია

ბ-ნი გიორგი, საინტერესოა რომელი ორგანიზაციებისაგან შედგება თქვენი ფონდი და ვინ აფინანსებს აღნიშნულ ფონდს?

ადამიანის უფლებათა დაცვისა და პატიმართა სოციალური უზრუნველყოფის ფონდს გააჩნია თავისი გამგეობა. ფონდი შედგება საქალაქო და რეგიონული პირველადი ორგანიზაციებისაგან, სადაც ათასზე მეტი ადამიანი განეწვერიებული. მათ შორის არიან პროფესიონალი იურისტები, ეკონომისტები, სოციოლოგები, ჟურნალისტები, მედიკოსები და მრავალი სხვა პროფესიის ადამიანები, რომლებიც კვალიფიციურ დახმარებას უწევენ უფლებამწაველ ადამიანებს, აკეთებენ სათანადო დასკვნებს მათ დასამარებლად. სამწუხაროა, რომ ფონდი ჯერ-ჯერობით მხოლოდ ორგანიზაციაში განეწვერიებული ადამიანების ხარჯებით ფინანსდება, რომელიც ესაჭიროება სხვადასხვა საქველმოქმედო საქმიანობისათვის.

ძირითადად ფონდში შედის როგორც წინასწარ გამოძიებაში მყოფ პირთა, ანუ ბრალდულთა საჩივრები, ასევე იმ მოქალაქეთა განცხადებები, რომლებიც ადამიანის უფლებების დარღვევის ფაქტებს ასახევენ. არც ერთი განცხადება რეაგირების გარეშე არ რჩება.

რა ძირითადი საქმიანობაა ეწევა თქვენი ფონდი?

ფონდში შემოსულ საკითხებს შესაბამისად კომპეტენტური პროფესიებისაგან შემდგარი კომისიები იხილვენ. ყველა საკითხზე მუშაობს მუდმივი კომისია, რომელიც იღებენ სათანადო გადაწყვეტილებებს, რეაგირებისთვის უგზავნიან შესაბამის ორგანიზაციებსა და აკონტროლებენ განცხადებების შემდგომ მსვლელობას.

აღნიშნული ორგანიზაცია განსასჯელთა განცხადებების საფუძველზე სასამართლო პროცესზე აგზავნის საზოგადოებრივ დამცველებს, ადვოკატებთან განთანხმებული(?) უფლებებით, რომლებიც ყოველგვარი ანაზღაურების გარეშე იცავენ განსასჯელთა ინტერესებს.

როგორც ვიცით, თქვენ იურიდიულ კონსულტაციებს უწევთ მოსახლეობას და ამასთან მატერიალურადც ესმარებით პატიმრებს.

ჩვენ ნებისმიერ ადამიანს, იურიდიულ თუ ფიზიკურ პირს უნაგროდ დავხმარებით თავიანთი უფლება-მოვალეობის გარკვევაში და არ დავუშვებთ არც ერთი პიროვნების

ღირსების შელახვას. ყველაფერი უნდა მოხდეს კანონის ფარგლებში.

ადამიანის უფლებების დაცვისა და პატიმართა სოციალური უზრუნველყოფის ფონდი არც პატიმრებს ტოვებს უყურადღებოდ. ფონდის წევრები პირადი სახსრებით ცდილობენ დაეხმარონ გაჭირვებულ ხალხს, შეუშუალონ პატიმრებს მძიმე მდგომარეობა, უგზავნიან პროდუქტებს, მედიკამენტებს, საპონს, უგროვევენ ტანსაცმელს.

თუ არის დაფიქსირებული თქვენს მიერ ადამიანის უფლებათა დარღვევის ფაქტი?

ალსანიშნავია, რომ ადამიანის უფლებების დარღვევის უამრავი ფაქტია დაფიქსირებული, ყველაზე ხშირად კი ეს უფლებები ირღვევა პოლიციაში, სადაც წამების უამრავი ხერხი და საშუალება არსებობს. ბევრი პატიმარი ვერ უძლებს საშინელ ცემა-წამებას და იძულებული ხდება სიცოცხლის შესანარჩუნებლად პოლიციის მისცეს ისეთი ჩვენება, როგორსაც მისგან მოითხოვენ. მაგ: ახალციხის მკვიდრს ნ.ბ.ს პოლიციის თანამშრომლებმა მიაყენეს ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ტრავმა. ისინი აიძულებდნენ მას თავის თავზე აეღო ნარკოტიკული ნივთიერების შენახვის ბრალდება. ბ.ბ.მ ვერ გაუძლო წამებას და პოლიციის შენობის მეორე სართულიდან გადმოხტა, რის შედეგად მძიმედ დაზავდა და საავადმყოფოში მოათავსეს. გაირკვა, რომ ნ. ბ. სრულიად უდანაშაულო იყო და საბოლოოდ გაათავისუფლეს პატიმრობიდან, ხოლო ფონდის უშუალო მოთხოვნით პოლიციის უფროსისა და მისი თანამშრომლების მიმართ აღიძრა სისხლის სამართლის საქმე.

რა მდგომარეობაა ამ მხრივ წინასწარი დაკავების საკნებში?

ის, რაც ხდება წინასწარი დაკავების საკნებში, არის ძალადობა, ფიზიკური და ფსიქოლოგიური ზეწოლა. აღნიშნულ ადგილებში პოლიციის მიერ პატიმრებზე ზეწოლას თვით საქართველოს პროკურატურაც კი არ მალავს. მათი აზრით, დარღვევები იმითაც არის განპირობებული, რომ რაიონის პროკურორები სისტემურად ვერ ამოწმებენ წინასწარი დაკავების საკნებს.

როგორც ვიცით, სულ ახლახანს დაფუძნდა ადამიანის უფლებათა დაცვისა და პატიმართა სოციალური უზრუნველყოფის საერთაშორისო ორგანიზაცია.

დაფუძნდა საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომლის მიზანია მხარში ამოუდგეს საქართველოში მომქმედ არასამთავრობო ორგანიზაციებს, ასევე გახსნას თავისი წარმომადგენლობები უცხოეთის ქვეყნებში და დაიცვას ადამიანის ელემენტარული უფლებები და საქართველოს ინტერესები საერთაშორისო საზოგადოების წინაშე.

ესაუბრა ირმა ლომაური

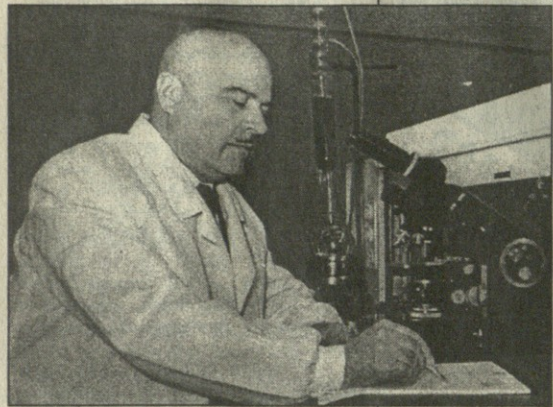
საუბრად აბონაჟონი

შობას შუტი გვექნება? არ გვექნებათ, არაო, ახალ წელს რომ მოგვცით, თქვენთვის ისიც კმარაო. საშობაოდ რაც მოგვრჩა, მელამ მოიპარაო, საუკუნის დასასრულს მელა მოგვიმარავლდაო, მელებმა თბილისში თავი მოიყარაო. პირუტყვს შუტი რად უნდა, ბნელშიაც იცოხნება,

ჩვენც პირუტყვებად გვთვლიან, მამიჩემის ცხონება. ნუთუ მოსათმენია, სულ მთლად გაპირუტყვება? მაშინ არ გაგიკვირდეთ არც თივის მონატრება. დღემდე თუ არ გაგვწირე, ღმერთო, მაშვრალთა მხსნელო, ახლაც მიეც კაცს ძალა, ადამიანთ ემსგავსონ.

გუდაშვილი

განცხადება

ანუ როგორ გავიყვანი პეტრე გელოზიანი
(უფროსი პეტრე) პატიმრობაშიდასასრული. დასაწყისი იხ. გვ. 5.
„საქართველო“ №1

მოსადენი მოხდა. განვეუ-
ლი ვიყავი დეპუტატობიდან,
ჩამორთმეული მქონდა სამეც-
ნიერო ხარისხი (როდესაც სამეც-
ნიერო ხარისხი დავიცავი, იმ
დროს სამედიცინო ინსტიტუტ-
ში მოღვაწეობდნენ ჩვენი სა-
სიკადალო მეცნიერები: —
ალექსანდრე ალადაშვილი, გრი-
გოლ დიდუბულაძე, იოველ ქუ-
თათელაძე, ნიკოლოზ ყიფშიძე,
ალექსანდრე ნათიშვილი, პე-
ტრე ქავთარაძე, კონსტანტინე
ერისთავი, და სხვანი...) და
წოდებები, სასამართლოს სრუ-
ლი უფლება ჰქონდა „გან-
საკუთრებით მკაცრი განაჩენი“
გამოეტანა ჩემთვის, იმიტომ,
რომ ასე სურდა „პატრონს“,
მაშინდელ ცენტრალური კომი-
ტეტის პირველ მდივანს ედუ-
არდ შევარდნაძეს. მან ხომ
სასამართლოს დაწყებამდე აუ-
წყა საზოგადოებას, რომ თხ-
უთმეტ წელზე ქვევით არ მო-
მისჯიდნენ, სამართლადამცავი
ორგანოები კი როგორ გა-
ტესდნენ სიტყვას და არც გა-
ტესეს. თხუთმეტი წელი მო-
მისაჯეს და აგრე, აქ, რუსთავე-
მადამოგზავნეს...

აქ ერთი წუთით შევაჩერე
მასპინძელი და ვკითხე:

— ბატონო პეტრე, მე წა-
კითხული მაქვს ჟურნალი „სა-
ბჭოთა სამართალი“, სადაც მო-
ვანილია თქვენი და გამოძიე-
ბლის კითხვა-პასუხები, იქ ერთ-
ერთ კითხვაზე თქვენ ასე პა-
სუხობთ გამოძიებელს, რომ
სამედიცინო ინსტიტუტში თქვენი
მუშაობისას, გამოცდების დაწ-
ყვებამდე ცეკადან გეძლეოდათ
არაოფიციალური სია იმ აბი-
ტურენტებისა, რომელნიც აუცი-
ლებლად უნდა ჩარიცხულიყვნენ
სამედიცინო ინსტიტუტში. ოფი-
ციალური გამოცდები კი ვით-
ომ მხოლოდ ფორმალურად
ინიშნებოდა. რამდენად სწო-
რია ეს ამბავი?

— როგორ გეკადრებათ, —
მიპასუხა მან და იქვე დასძი-
ნა: ჯერ ერთი, რომ ასეთი
რამ არ ხდებოდა ინსტიტუტ-
ში, მეორეც, ჩემსა და გამოძი-
ებელს შორის მსგავსი საუბარი
არ ყოფილა, მე თავიდანვე
გამოვუცხადე გამოძიებას, რომ
ყოველივე მათ შეკითხვას უპა-
სუხოდ დავტოვებდი და არც
დაკითხვის ოქმზე მოვუწერდი
ხელს, ეს ასეც მოხდა. არსად,
არც ერთ ფურცელზე (დაკ-
ითხვის) ხელი არ მომინერია.
თვითონვე მოჩმახეს ათასგვარი
სისულელე, ხალხი ხომ უნდა
დააჯერონ, რომ თვითონ „მარ-
თლები“ არიან და მე კი „დამ-
ნაშავე“.

იმას ვამბობდი, რუსთავე-
მადამოგზავნეს-მეთქი, ჯერ მეს-
ამე კოლონიაში მიმიყვანეს, მერე
აქ გადმოგზავნეს, პირველში.
აქ მოსულს კოლონიის უფროსო-
ბა კეთილი განწყობილებით
გემხვდა, გამესაუბრენ, მითანა-
გრძელ ცხოვრების სარბიელზე
მოუძღვრებოდა ჩაჩოქება. მერე
ზონიდან ვიღაც ახალგაზრდა
კაცი გამოიძახეს, ზონაში ჩემი

ნაყვანა, დაბინავება დაავალეს.
იხილ უთხრეს, რომ ძალზე ყურ-
ადღებით ყოფილ-
იყვნენ ჩემს მი-
მართ. იმ ახალ-
გაზრდამ გამო-
მიყვანა საცხ-
ოვრებელ ზონა-
ში და აი აქ
მომიყვანა, ამ
ოთახში რომ შე-
მოვდიო, ჩემს
თვალწინ უცნაუ-
რი სანახაობა
გადაიშალა —
გრძელ მაგიდაზე
დახვავებული
იყო საუცხოო
(პატიმრისთვის)

პურ-მარილი და ასევე ალკო-
ჰოლიანი სასმელებიც. მაგიდას
გარშემო შემოსდომოდნენ პა-
ტიმარი ახალგაზრდები, ათ
კაცამდის. როგორც ჩანს, ისინი
ადრევე იყვნენ ინფორმირებულნი
იმ საკითხში, რომ მე მათთან
უნდა მივსულიყავი, როგორც
კი მე და ჩემი მეგზური ამ
ოთახში შემოვდიო, მაგიდასთან
მსდომნი ყველანი ზეზე ჩა-
მოდგნენ და ერთხმად შესახ-
ეს: პეტრე გელოზიანს გაუმარ-
ჯოსო! ყველამ სათითაოდ ჩამო-
მართვა ხელი, ჩემი მეგზური
მაცნობდა მათ ვინაობას და
როგორც მისგანვე შევიტყე,
ყველა აქ მყოფნი იყვნენ „შავი
გაგების“ ე. ი. „ქურდული სამ-
ყაროს“ წარმომადგენელი. მათი
ხელმძღვანელიც ქურდი, გვარ-
ად მახარაძე გახლდათ. გამო-
მასპინძლდნენ. დიდად პატივი
მცეს და იხილ მითხრეს, როდესაც
მოვისურვებდი, მაშინ წამიყ-
ვანდნენ დასასვენებლად,
დასაძინებლად.

სხვათაშორის, მახარაძემ იხილ
მითხრა, რომ დაახლოებით ორი
დღე-ღამე მომინევდა ბარაკში
ყოფნა და ძილი, მანამდის,
სანამ ამ ოთახს გაანთავისუ-
ფლებდნენ და გადაბარგდებოდ-
ნენ თვითონ სხვა ოთახში, მერე
კი მე აქ გადმომიყვანდნენ
საცხოვრებლად. ალბათ, უფროს-
ბისგანაც (კოლონიის ხელმძღ-
ვანელობა) ასეთივე მითითება
ჰქონდათ მიცემული.

მართლაც, მესამე დღეს ჩემი
ბარგი-ბარხანა ბარაკიდან აქ
გადააზიდნენ და შემომასახ-
ალეს მეც, რაზეც დიდად მა-
ღობელი ვარ მათი.

აი, ეს არის ჩემს მიერ
განვლილი ცხოვრების ძალზე
მოკლე მიმოხილვა, ზოგადად
გაგაცანით ჩემი, როგორც ალ-
მასვლის, ასევე დაღმასვლის
შესახებ და თუ კიდევ რაიმე
გაინტერესებთ, ჩემო შალვა,
მკითხეთ და გიპასუხებთ, დრო
სამყოფად გეპქეს. ჯერ მაინც
არ გაგვიშვებენ სახლში, —
სევდანარევი ღიმილით დაას-
რულა თავისი სათქმელი ჩემმა
მასპინძელმა.

— ბატონო პეტრე, თქვენს
ცხოვრებაში თითოეული ნაბიჯი
საინტერესოა, მაგრამ ამ შემთ-
ხვევაში მხოლოდ ერთ შეკითხ-
ვას მოგცემთ და ამით და-
ვამთავროთ ჩვენი საუბარი.
კითხვა ასეთია:

საქართველოს მთელმა მო-
სახლეობამ გაიგო, რომ ერთ-
ერთმა ქურდმა, აქ პატიმრობაში
მყოფმა, შეერთო ქალი და
კარგი ქორწილიც გადაიხადა,
იმასაც ამბობენ, რომ ქორ-
წილში ეგები თქვენ იყავით?
რამდენად სწორია ეს ამბავი?

— დიას, ნამდვილად მოხ-
და ასეთი რამ. ქურდმა კარგი
ქართული პურ-მარილით აქ
გადაიხადა ქორწილი. მე წინა
დღესვე შემატყობინეს, რომ
მინეული ვიყავი ქორწილში
და ეგების მოვალეობა უნდა
შემესრულებინა. შევასრულე
კიდევაც.

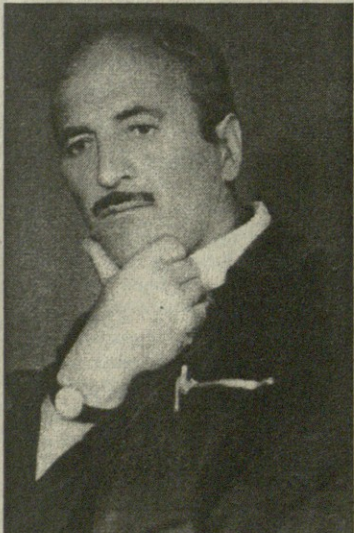
სხვათაშორის, ქურდმა ადრევე
გააფრთხილა უფროსობა, რომ
არაფრით შეეზღუდათ მისთვის
ეს ნვეულება და არც ვინმეს
შეუზღუდავს იგი, ყველაფერმა
მშვიდობიან ფორმებში ჩაიარა...

ზოგადად ამით დამთავრდა
ჩვენი საუბარი, მასპინძელმა
თავისი ჭიკა ჩემსას მოუჭახუ-
ნა და თქვა — ჩემო შალვა,
სიტკბოთი გაგვიმარჯოს, ღმე-
რთმა ქნას და სულ მალე
თავისუფალ, სამოქალაქო ცხო-
ვრებაში შევხვედროდეთ ერთი
მეორეს, გვაკმაროს ეს ტანჯვა
და ყველა ჩვენს ახლობლებთან
ერთად სიტკბოსა და სხარულში
გავგეტარებინოს სიცოცხლის
დარჩენილი წლები.

მასპინძელს მეც მივბაძე, დაე-
ლოცე, ყოველივე კეთილი ვუ-
სურვე ცხოვრებაში, როგორც
მას, ასევე ჩემ თავსაც და
ჭიკები ორივემ გამოვცაღეთ.
ამის შემდეგ დავემშვიდობე.
იმასაც შევიპირდი, რომ მის-
თვის საინტერესო ჩანანერებს
ახლავე გადმოვუტანდი, ასეც
გავაკეთე, ჩანანერები გადმო-
ვუტანე, ღამე მშვიდობისა ვუ-
სურვე და ბარაკში წავედი.

ერთ კვირაში დამიბრუნა
ბატონმა პეტრემ ის ჩანანერე-
ბი, თანაც ასე მითხრა: ჩემო
შალვა, დიდად კმაყოფილი ვარ
ამ მასალებს გაცნობით, თავის
დროზე აქედან ალბათ ერთი
პატარა, მაგრამ ძალზე საინ-
ტერესო ნიგნი აიკინებდა. ამ-
იერიდან თქვენ შესახებ ბევრი
რამ მეცოდნება და უფრო
მეტად განმტკიცდება ჩვენი
მეგობრობა და სიახლოვე, ეს
კი ძალზე დასანანი, რომ იმ
თქვენ „მეხოტბეთა“ სიას სულ
ბოლოში მოვექეცი, აგრე მეც
შევეურეთდი მათ ჩემი მცირე
ჩანანერით, რომელიც ნიგნის
სულ ბოლო გვერდზე არის.

მისი ბარათის გასაცნობად
ნიგნი აღარ გამიშლია, შევიპი-
რდი, ბარაკში წავიკითხავ-მეთ-
ქი. ისე კი დიდი მაღლობა
გადავუხადე ამ ლეგენდარე
ქცეულ ადამიანს, დავემშვიდო-
ბე და წავედი. ვისწრაფვოდი,

მაინტერესებდა მისი ბარათის
შინაარსი, თუ რა აზრის იყო
ჩემზე.

შალვა ჭოლიკაშვილი

რედაქციისათვის: ბ-ნ შალ-
ვა ჭოლიკაშვილის მოგონებები
პეტრე გელოზიანზე იმ მიზნით
გამოვაცემენ, რომ გელოზი-
ანების ოჯახისადმი გარკვეუ-
ლი ინტერესი გააჩნია ჩვენს
საზოგადოებას. რაც შეეხება აწ
განსვენებულ ბ-ნ პეტრეს, უნდა
შეგნიშნოთ, რომ კორუფციას
სამედიცინო ინსტიტუტში მის
დროს დაედო საფუძველი, თუმცა
ამაში დამნაშავე მაშინდელი
ხელისუფლებაც იყო და, სამ-
წუხაროდ, ეს მანვე ტენდენცია
დღესაც გრძელდება, როგორც
სამედიცინო ინსტიტუტში, ასევე
სხვა უმაღლეს სასწავლებლებ-
ში.

მესაფლავებს

(ბნუ პატიმრის ბოდიშა)

ვერ გამოვიცა რად ხდებოდა ასე:
ადამიანი როცა ბერდება,
ყველაფერს ეჭვის თვალით უცქერის,
მისთვის სამყაროც გასხვავდებოდა.
ყოველთვის ცდილობს განმარტოვებას,
თანაც უცნაურ ფიქრებს უნდებოდა,
ნატრობს ცხოვრების გამოსწორებას,
მაგრამ წარსული აღარ ბრუნდებოდა.
როს მომანებება მსგავსი ნალღველი
აჩოჩკოლებულ ტუსაღებს ვტოვებ;
განმარტობით გავდივარ ჩემთვის,
მჯერა იქ უფრო სიმშვიდეს ვპოვებ.
ამ უსამართლო ხელისუფლებამ
სულში ჩამიხშო დიდი გენია,
სიმართლის თქმას რომ არ განებებენ
მაინც რამხელად გულსატკეპნი.
როგორ ვირწმუნო ასეთი რამე
ან განა თვითონ ვერა ხდებოდა?
არსებულს თვლიან არარაობად
და არარსებულს მედავებოდა.
ეს მოსამართლე, შე უსამართლოვ,
ვინ მოგამადლა ეგ „სულგრძელობა“?
როგორც გასურს საქმეს ისე წარმართავ,
ასეთი არის შენი ხელობა.
მართლაც დატუქსავ, თუ უფულოა,
ფიქრობ იქცევი სამართლიანად,
ხოლო ფულიანს, ავაზაკს, ბანდიტს,
გამოისტუმრებ თავაზიანად.
რამდენ სიმართლეს წაუსვი ხაზი,
ეს სწავლულთათვის ყურსაგდებია;
რამდენ გარენარს ბრალდება მოხსნა,
მაგრამ სასჯელი არ დასდებია.
მაშ მე რაღად მსჯი შე უსინდისოვ?
შხამად მიქციე წუთისოფელი,
უსამართლობით გულგამოკლული
მივალ იმ ქვეყნად, ბედის მგზობელი.
არ გამაყოლო დაცინვის თვალი,
ჩემივე ბედის თანაზარო,
დადგება ჟამი, აღსრულებულმა
შენც ამ გზით უნდა გამოიარო.
სადაც რომ იშვა სიცოცხლე შენი,
სიკვდილის ელდაც იქვე იწყება;
ამიტომ უნდა შორს გაიხედო,
თორემ არ გარგებს თავდავინებება!
გაქვს საკამათო? — დრო გამოვნახოთ,
გინდ ახლავ იყოს, უკეთესია;
ცოცხალს მითხარი, რომ გიპასუხო,
მკვდართან ჭიდილი გიყის წესია.
ჩემგან დათმობას ნუ ელოდები,
ამას ვერასდროს ვერ შეგპირდები,
ჩემი სიმართლით აქ შენ კი არა,
ზეცაში ღმერთსაც შევეჭიდები.
დიდი ოცნება მომყვა ამ ქვეყნად,
გაცრუებული იმედი მიმაქვს,
როცა არაფრად აღარ ვვარგავარ
ასეთ სიცოცხლეს რაღა აზრი აქვს?
ჯანმრთელობამაც დამალაღატა,
ბოლო ხანა სულ ავადა ვარ:
თანასაღებად არაფერს ვითხოვ,
წასასვლელად კი უკვე მზადა ვარ.
ადამიანის მუხთალი ბედი
ასე არის და ასეც ყოფილა,
ხელცარიელი წავა იმ ქვეყნად,
აქაც ხომ მოდის დედის შობილა.
ოდეს განიცდის ჭირისუფალი
ალალი ცრემლი მკვდარსაც უხდებოდა,
მე კი პატიმარს ვინ დამიტრეხს,
ჩემი გულისთვის ვინ შეწუხდება?
წუთი წუთსა სცვლის, დღეები დღეებს,
დრო შეუმჩნევლად მიიპარება;
თითქოს წინაპრის მესმის ძახილი,
საიჭიოსკენ მიმეჩქარება.
წავიდა, გაჰქრა ახალგაზრდობა;
ჩემი მზე ჩადის, შავად ღამდება,
სჯობს მესაფლავეს შევეხმიანო,
თორემ გრძელ გზაზედ მაგვიანდება.
პე მესაფლავე, აჩქარად ცოტა!
წუთი ვერ მიმჩნევ, რომ რიგში ვდგავარ?
სამოცი წელი შენ გელოდები,
ჩამოვხში კაცი, აჩრდილსლა ვგეგვარ.
ამ ერთადერთ გზას ვერსად გავიქეც,
დაბადებიდან სიკვდილის ტყვე ვარ,
რაო, ვერ მიცან ადამიანი?
კარგად შემხედე, მე ვარ, ხო, მე ვარ.
მაშ რად გვიანობ? დაჰკარ წერაქვი,
მოთხარე მიწა, იხმარე ბარი;
დროზე მოასწარ ეგ ბნელი ორმო,
დროებით ჩემი თავშესაფარი.
სიგრძე, სიგანე არ დაიშურო,
შეალამაზე ვით საკუთარი;
ქრისტიანი ვარ, არ დაგავინყდეს
სასანთლის დადგმა და მუხის ჯვარი,
როს შევისვენებ, ძალას მოვიკრეფ,
მინდა შევლენო სამოთხის კარი.
იქაც თუ დამხვდა უსამართლობა,
ხალხის სატანჯველს დავეუდო ზღვარი,
მაგრამ იცოდე ეს ერთი რამე,
და შესენება ნუ დაგჭირდება:
მსხვილი ბელტები არ დამაყარო,
თორემ ადგომა გამიჭირდება.
P.S. სხვა კიდევ ბევრი დამრჩა უთქმელი,
ვერ მოვასწარი, ვერა ვსთქვი სულა,
თმაც გამითეთრდა, წასვლის დრო არის,
აუ, რამხელა დროი გასულა.

ზ. ჭოლიკაშვილი

17.12.1987 წ.

ქ. რუსთავი, პირველი კოლონია № 123-29

ორაბოროტობა — ბიტი თუ რაალობა?

ალბათ, არცერთ ხალხში ისეთი გასაგალი არა აქვს მითებს, ზღაპრებს და ლეგენდებს როგორც ჩვენთან. ეს კარგად არის და ცუდით კარგია, რადგან ისინი ამდიდრებენ ხალხის მეხსიერებასა და ცნობიერებას, მაგრამ ცუდით, როცა ისინი უარყოფით მატერიალურ ძალად იქცევიან.

ასე დავემართა მითს დასავლეთ საქართველოში — აფხაზეთში ორი ხალხის, ქართველებისა და აფსუების (ფსკე-დოაფხაზების) აბოროტობის შესახებ, რომელიც, ღმერთმა უწყის, პირველად ვინ მოიგონა, მაგრამ ფაქტია, რომ იგი გულუბრყვილოდ აიტაცეს ჩვენმა დიდი, საშუალო თუ პატარა რანგის მეცნიერებმა (დაინტერესებულ აფსუებსა და რუსებზე რომ არაფერი ვთქვათ). ათეული წლების მანძილზე თითქმის გამონაკლისი ფიქტური მასალებით ანვითარებდნენ იმპერიული ძალების გასაზარად და საბოლოოდ ყოველივე ეს ტრაგედიად შემოგვიბრუნდა და ამ მითმა ლომის წილი დაიდო აფხაზეთის დაკარგვაში.

ადრე თუ საბჭოთა იდეოლოგიით დაინტერესებული წრეები არათუ ხელს უწყობდნენ ორაბოროტობის პიპოთეზისა თუ თეორიის გავრცელებას საქართველოს მაგალითზე, არამედ იძულებით ამკვიდრებდნენ კიდევაც და ბევრი ჩვენი მეცნიერი ძალას ვერ პოულობდა მის სანინაღმდეგოდ, სამაგიეროდ, ბოლო ათწლეულში, როცა საბჭოური წიხი მოიხსნა, ისტორიკოსთა ერთი ნაწილი ინერციით თუ რაღაც დაინტერესებით მაინც ძველებურად აგრძელებს თავისას.

ამის ნათელი დადასტურებაა ცნობილი ისტორიკოსის ბ. ნ. ლომოურის ბოლო წლებში პუბლიკაციები, რომლებშიც მნიშვნელოვანი არგუმენტების გარეშე, აფსილები და აბაზგები ჯოჯოხეთ კვლავ გამოცხადებული არიან აფსუების (ფსკე-დოაფხაზების) წინაპრებად და კვლავ აღიარებულია ათეული საუკუნეების განმავლობაში ორი ხალხის აბოროტობა ერთსა და იმავე ტერიტორიაზე, მიუხედავად იმისა, რომ უკანასკნელ პერიოდში მრავალი არგუმენტირებული შრომა გამოქვეყნდა, რომელნიც უარყოფენ აფსუების ბინადრობას აფხაზეთში მე-16 — მე-17 საუკუნეებამდე და ადასტურებენ ჩვენი დიდი მეცნიერების ივანე ჯავახიშვილის, პავლე ინგოროვასა და ნიკო პერძენიშვილის მიერ გამოთქმულ მოსაზრებებს, რომ სწორედ მე-16-მე-17 საუკუნეებიდან ხდება აფსუების ინფილტრაცია დასავლეთ საქართველოში.

სანამ ბ. ნ. ლომოურის ბოლო პუბლიკაციებს შევხებოდით, მოდი, თვლით გადავავლოთ მსოფლიო ისტორიას და ვნახოთ რას მოგვითხრობს იგი ორაბოროტობის შესახებ.

დავიწყეთ ამიერკავკასიით. ამიერკავკასიაში ძვ. წ. მეორე ათასწლეულის ბოლოდან ასურული, ურარტული და ძველბერძნული წერილობითი წყაროებით უწყურად დადასტურებულია ორი ხალხის — ურურტულებისა და ქართველების (მრავალრიცხოვანი ქართველური ტომების არსებობა), რომელთაგან, როგორც საყოველთაოდ ცნობილია, ურარტუს ძლიერი სახელმწიფო გამუდმებულ და სასტიკ ომებს აწარმოებდა, სავარაუდოდ მონათესავე, ქართველურ ტომებთან.

ურარტუს სახელმწიფოს არსებობის გვიანდელ პერიოდში (შესაძლოა ძვ. წ. VII-VI სს), როგორც ჩანს, ხდება ურარტუში ინდოევროპული პაიკები

ის — სომხების ინფილტრაცია და ძვ. წ. VI საუკუნიდან ურარტუ ქრება ისტორიის თვალსაწიურად და მის ადგილს იკავებენ ინდოევროპელი არმენები — პაიკები. ასე, რომ ორმა ხალხმა (ურარტულებმა და სომხებმა) ვერ იაბოროტენა ერთ ტერიტორიაზე და ერთმა შთანთქმა მეორე.

ასევე, აქვე ორაბოროტობა

სწორედ თვალნათლივი მაგალითია იმისა, რომ ერთსა და იმავე ტერიტორიაზე ორი ხალხის აბოროტობა წარმოადგენს აბსურდს და პრაქტიკულად არც არსებობდა და არც არსებობს.

მიუხედავად იმისა, რომ აფსუებმა (ფსკე-დოაფხაზებმა) რუსების დახმარებით თავად გვიჩვენეს თუ როგორ არ შეიძლება ორი ხალხის აბოროტობა

ეროვნულად ამ სურათის დახატვა?!" (ცისკარი, №11, 1998. გვ. 190);

ისეთი შთაბეჭდილება იქმნება, თითქმის ბ. ნ. ლომოურმა ჯერ კიდევ არ იცის რომ აფხაზეთი უკვე დიდი ხნის დაკარგულია.

არადა, სწორედ დღეს გვჭირდება ამაზე ფართოდ წერა, რათა ქართველთა მომავალ

და ვერ ამჩნევს ქართველ ისტორიკოსთა დიდი ნაწილი; აი, ის ნაწილი, რომელიც, პოლიტიკური კონიუნქტურიდან გამომდინარე, ყოველგვარი ობიექტური საბუთიანობის გარეშე, წყაროების გაყალბებული ინტერპრეტაციით, თავის დისერტაციებსა თუ სხვა სახის ნაშრომებში „ამტკიცებდა“ აფსუების ათასწლეუნი აბოროტობას აფხაზეთში და რომელმაც ლამის წილი დაიდო აფხაზეთის დაკარგვაში.

ამ ნაშრომმა, სხვებთან ერთად ბოლო მოუღო მითს და საბოლოოდ ფარდა ახადა ზღაპრებს აფსუთა აბოროტობის შესახებ დასავლეთ საქართველოში.

საინტერესოა, რომ ბ. ნ. ლომოური აქაც არ ერიდება სინამდვილის გაყალბებას. ერთგან, მაგ. იგი წერს „ხოლო თვით ეთნონომთა (იგულისხმება „აფსილი“ და „აბაზგი“, ბ. თ.) ანალიზი ასევე უტყუარად ხდის აფსილებისა და აბაზგების ადგილურ წარმოშობას (იხ. თ. გამყრელიძის, ტომამშვესკის, ა. კიდუცის გამოკვლევები).

სხვებისა რა მოგახსენოთ, მაგრამ ბ. ნ. თამაზ გამყრელიძე ნამდვილად არ გამოადგება მოწმედ ბ. ნ. ლომოურს, რადგან ბ. ნ. თამაზ გამყრელიძის 1991 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში აფსილები ასე თუ ისე ჯერ კიდევ აღიარებული არიან ადგილელთა მონათესავედ, სამაგიეროდ აბაზგები ქართველებად მიჩნეულნი.

ასე, რომ აქ ბ. ნ. ლომოურს აშკარად შეცდომაში შეჰყავს მკითხველი, რაც პირველი შემთხვევა არაა.

სხვათაშორის, ბევრ პარადოქსულ და დაუსაბუთებელ მოსაზრებას იმეორებს თუ გამოთქვამს იგი, რომელზეც მსჯელობა ძალიან შორს წაგვიყვანს.

ჩვენ კი, ბევრი რომ აღარ გავაგრძელოთ, ერთი კითხვა გვინდა დავსვათ ბ. ნ. ლომოურისა და მის მომხრეთა მისამართით — ბოლოს და ბოლოს ნუთუ მართლა ჩალითაა დახურული სამეცნიერო სამყარო, როგორ გინდათ ამტკიცოთ აფსუთა ათასწლეუნი აბოროტობა აფხაზეთში მაშინ, როცა I-დან XVII საუკუნემდე აქ მათ არავითარი კვალი არ დაუტოვებიათ?

— არც ტომონიმებში, არც პიდრონიმებში, არც არქიტექტურაში, არც წერილობით, არც სასაფლაოებსა თუ საეკლესიო დაბადება-გარდაცვალების აღმნიშვნელ საბუთებში და არც სხვა რაიმე კულტურულ ფენომენში?

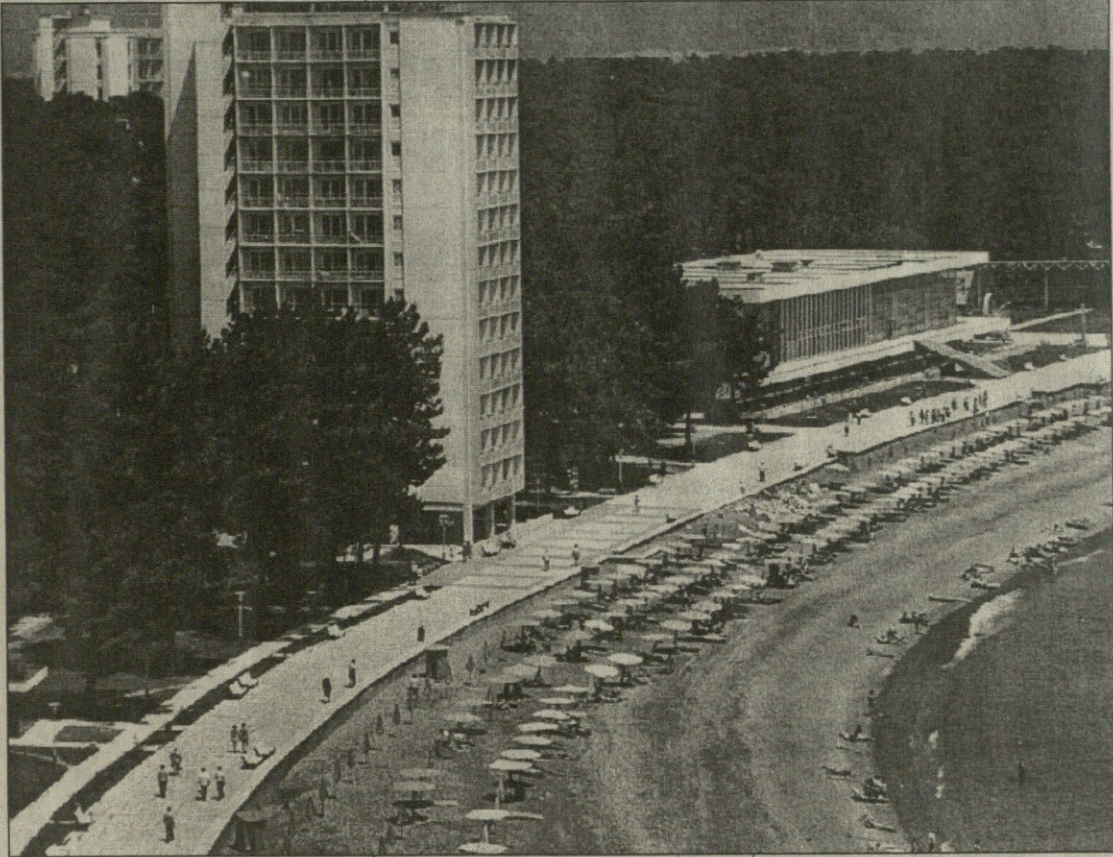
თუ თავზე ხელი ავიღებთ, პაერე ხომ ყველაფრის დამტკიცება შეიძლება, მაგრამ მეცნიერებაში სინდისიც ხომ უნდა არსებობდეს.

დასკვნის სახით ვიტყვით, რომ მსოფლიო ისტორიისა და იგივე კავკასიისა და საქართველოს მაგალითზე, ერთსა და იმავე ტერიტორიაზე ორი ხალხის აბოროტობა ზღაპრების სფეროს უფრო განეკუთვნება, ვიდრე მეცნიერულს. კონკრეტულად, აფსუების შემთხვევაში მე-16-მე-17 საუკუნეებამდე ქართველთა და აფსუთა თანაცხოვრება აფხაზეთში არავითარი ისტორიულ-მატერიალური მონაცემებით არ დასტურდება.

იგი კი ღმერთს ერთ რამეს ვთხოვთ — ქალაქს მაინოქოს განითვლების უნარი; აი, მაშინ კი ვინ იცის რამდენ უბედურებას გადაურჩებოდა ცოდვილი კაცობრიობის და მათ შორის გატანჯული საქართველოც.

გიორგი თაბაძე

P.S. ეს წერილი დაიწერა 1998 წლის სექტემბერში.

ბის სანინაღმდეგო მაგალითს წარმოადგენენ კავკასიელი ალბანელები. როგორც ცნობილია, დასავლეთ კასპისპირეთში დღევანდელი აზერბაიჯანის ტერიტორიაზე უცხოვრობდა კავკასიური ალბანელები, რომელთა საცხოვრისში მოხდა თურქული მოდგმის ტომების ინფილტრაცია, რის შედეგადაც აქაც ორმა ხალხმა (ალბანელებმა და თურქებმა) ვერ იაბოროტენა და კავკასიის ალბანებიც გაჰყვნენ ისტორიის ასპარეზიდან.

ახლა ჩვენს მეზობლად მცირე აზიაში თურქეთის ტერიტორიაზე გადავინაცვლოთ. მცირე აზიაში ათეული საუკუნეების განმავლობაში ცხოვრება დულა და დადამოუღებელი — ჩნდებოდნენ და ქრებოდნენ ტომები თუ ხალხები, და საბოლოოდ შეიქმნა ბერძნულენოვანი ბიზანტიის იმპერია, რომელმაც „ბერძნულ ქვაბში“ გადახარშა ყველაფერი და საკმაოდ დიდხანს იარსება. და, აი აქაც შუა აზიიდან დაძრულმა თურქულმა ტომებმა მე-15 საუკუნეში ბოლო მოუღეს ბიზანტიის იმპერიას და როგორც მკვლევარები აღნიშნავენ, დღეს თურქეთის ტერიტორიაზე ბერძნულის აღარავითარი კვალი აღარ არსებობს.

ორაბოროტობის შეუთავსებლობის თვალსაწიურ მაგალითია წარმოადგენს მთელი დასავლეთი ევროპა, სადაც, როგორც აღნიშნავენ, აქ ინდოევროპელთა მოსვლამდე ე. წ. იბერიული მოდგმის ხალხებს უცხოვრობდა, რომელთა ნაშთი მართოდენ პასკების სახითაა დარჩენილი.

ორაბოროტობის სანინაღმდეგოდ ასევე საუკეთესო მაგალითია დიდ ბრიტანეთში ბრიტებისა და ანგლო-საქსების ურთიერთობა და ამერკაში ადგილობრივი მკვიდრების — აცტიკების, მაიას ტომების, ინდიელების, ინკების და ევროპელების ურთიერთობა.

მეტი რომ აღარ გავაგრძელოთ, უნდა ითქვას, რომ კაცობრიობის მთელი ისტორია

ბა. ჩვენი ისტორიკოსების ერთი ნაწილი ურწმუნო თომაზე უფრო ურწმუნო აღმოჩნდა და კვლავ საბჭოური მეცნიერების მიერ ყალბად გატყევილ გზას მიჰყვება, რითაც აფსუა სეპარატისტების ნისქილზე ასხამს წყალს, ჩვენი ქვეყნის ინტერესების საზიანოდ.

ახლა რამდენიმე სიტყვა თავად ბ. ნ. ლომოურის პუბლიკაციების შესახებ.

ბ. ნ. ლომოურმა ბოლო პერიოდში გამოაქვეყნა რამდენიმე პუბლიკაცია, რომელნიც ეძღვნება აფსუების „ძირძველ“ აბოროტობის „დამტკიცებას“ და ორაბოროტობის ზღაპრული თეორიის გაცოცხლებას. ესენია — „აფხაზეთი ანტიკურ და ადრეშუასაუკუნოვან ხანაში“, 1997 (რუსულ ენაზე), „აფხაზეთის ისტორიის პრობლემები ფრთხილად უნდა ვიკვლიოთ“ (ცისკარი, №11, 1997), „მეცნიერული პრობლემები სპეციალისტებმა უნდა განიხილონ“ (საქართველოს რესპუბლიკა, 1998 წ. 22 მაისი).

ბ. ნ. ლომოურის ზემოხსენებული პუბლიკაციებიდან პირველი დანწყოლებითაა განსილული ბ. ნ. ჯემალ გამახარის ბროშურაში „აფსილ-აბაზგთა ეთნიკური ვინაობის საკითხისათვის“ (1998), სადაც ჩანს, რომ თუ როგორაა გაყალბებული წყაროთა ჩვენგანი აფსილ-აბაზგებთან დაკავშირებით როგორც ბ. ნ. ლომოურთან, ისე მის მომხრებთან. ამიტომ ჩვენ მასზე აღარ შევჩერდებით. მხოლოდ „ცისკარში“ გამოქვეყნებულ სტატიის ზოგიერთ ასპექტს შევხებით, რომელნიც სხვადასხვა მხრივ იქცევენ ყურადღებას.

ბ. ნ. ლომოური ეხება რა აფსილებისა და აბაზგების აფსუთა წინაპრობის საკითხს და აქედან გამომდინარე აფსუთა აბოროტობას ახ. წ. I საუკუნიდან, ბ. ნ. გერონტი გასვიანთან პოლემიკაში, წერს „...გვჭირდება კი დღეს ამაზე ფართოდ წერა. რამდენად გამართლებულია პოლიტიკურად და

თაობებს ტერიტორია თუ არა, გაუყალბებელი ისტორია მაინც დაუტოვოთ.

იქვე ბ. ნ. ლომოური განაგრძობს „...არ არსებობს არავითარი, აბსოლუტურად არავითარი, მეცნიერული არგუმენტები იმის დასადასტურებლად, რომ აფსილები და აბაზგები ქართველი ტომები იყვნენ“ და შემდეგ „ჩემი პოზიცია არაერთხელ გამოიმეცხევა და ვერავის ვერ უარუყვია იგი რაიმე ხელშეხებაზე არგუმენტებით“ (გვ. 131).

პირდაპირ საოცარია ასეთი სიჯიუტე და დაუნახავობა. როგორც ჩანს, ბ. ნ. ლომოურმა მართლაც არ იცის, ან არ უნდა იცოდეს, რომ სწორედ ბოლო წლებში გამოქვეყნდა მართლაც უმაღლეს დონეზე არგუმენტირებული უამრავი პუბლიკაცია აღნიშნულ საკითხზე, რომელნიც საფუძვლიანად აბათილებენ ბ. ლომოურის პოზიციას. მათ შორისაა ბატონების დერმიშა გოგოლაძის, ანზორ თოთაძის, თეიმურაზ მიმზუანის, ზურაბ რატიანის, თეიმურაზ გვანცელაძის, ბიძინა ჭყონიას, ალექსანდრე ონიანის, გერონტი გასვიანის, ქალბატონ ნათელა ფოფხაძის და სხვათა მრავალთა პუბლიკაციები, სადაც ხელშეუვალად დასაბუთებულია, რომ მე-16-მე-17 საუკუნეებამდე აფხაზეთში არავითარი აფსუური ელემენტი, ქართულისაგან რაიმე განსხვავებული, არ დასტურდება და აფსილები და აბაზგები ჩვეულებრივი ქართველური ტომები არიან, ხოლო ისტორიული აფხაზები, რომლებთანაც კონტაქტში შევიდნენ მე-17 ს-ში ჩრდილო კავკასიიდან შემოსული აფსუები, წარმოადგენდნენ მეგრულენოვან ქართველებს.

ცალკე აღნიშვნის ღირსია ბატონების ჯემალ გამახარისა და ბადრი გოგიაშვილის სტატიები ნაშრომი „აფხაზეთი ისტორიული საქართველო“ (1997) (რუსულ ენაზე), რომელსაც სამწუხაროდ ჯერჯერობით ვერ უნდა დავუძლიოთ უვლის გვერდს

აფხაზური ანა

აფხაზური ენა არ არსებობს, XVII საუკუნემდე აფხაზური ენა არსად არ არის მოხსენიებული, XVII საუკუნიდან დღემდე აფხაზური ენის ქვეშ ჩრდილოეთ კავკასიური აბაზონური ენა იგულისხმება.

6. მარის, პ. ინგოროვას, ს. ყაუშიშვილის, მ. ინაძის და სხვათა მიერ დასაბუთებულია, რომ აფხაზები ანტიკურ ხანაში აფხაზეთის ტერიტორიაზე მცხოვრები ქართველი ტომები მოსხებიდან (მესხები) წარმოიშვა. 6. მარი: „აფხაზი, აბასი, იგივე მასხა ანუ მესხია“. პ. ინგოროვას: მოსხი-ბასი-აბასი-აბაზგო-აფხაზი. აფხაზი სეპარატისტი ისტორიკოსები არაფერს არ ნერენ ანტიკურ ხანაში აფხაზეთის ტერიტორიაზე ქართული ტომის მესხების არსებობის შესახებ. ანტიკურ ხანაში აფხაზეთში მოსხების (მესხების) ბინადრობაზე ცნობებს გვაძლევს უცხოელი ავტორები.

არის სხვა მოსაზრებანიც აფხაზეთის წარმოშობის შესახებ, პირველ რიგში ჩრდილოეთ კავკასიიდან გადმოსვლა. უცხოელ წყაროებში აფხაზების (აბაზგების) შესახებ უძველესი ცნობები ახალი წელთაღრიცხვით პირველ და მეორე საუკუნეს ეკუთვნის.

აფხაზების ენა ანტიკური ხანიდან მეგრული იყო. ასე გავრცელდა XVII საუკუნემდე. მეგრულ-ქართულ ენებზე მოლაპარაკე აფხაზების შესახებ ცნობებს გვაძლევს უცხოელი ავტორები:

ირანელი პოეტი (მე-12 საუკუნე) შირვან ხაკანი წერს: „აფხაზეთში მოვედი და ქართულად ავლაპარაკდი“. „ბერები და აბაზები ერთი ტომისანი არიან“. (იოანე ეფესელი, XII ს. ბიზანტიელი ფილოსოფოსი და კომენტატორი). „აფხაზეთი ქვეყანაა გურჯებად წოდებული ქრისტიანი ხალხით დასახლებული“ იაყუთი ალ-ჰამავი (XIII ს. არაბი ავტორი): „სოხუმი გურჯთა ქვეყნის ნაწილია“. (ალ-კოკამანი, 1353-1418 წ.წ. არაბი ავტორი). XV საუკუნის ცნობილი რუსი მოგზაური ათანასე ნიკიტინი სოხუმის კონცხს „გურჯინსკია ზემოლია“-ს უწოდებს. გიორგი მთაწმინდელი (XI ს) წერს: „სომოს ვიტყვი კანანელსა, ქვეყანასა ჩუენსა დამარხულ არს აფხაზეთს“. ახალ ათონში არის კანანელის საფლავი. აკადემიკოსი ნიკო ბერძენიშვილი: შუა საუკუნეებში „აფხაზი ისეთივე ქართველი იყო, როგორც ეგრისი და მეგრელი, როგორც ქართლი და ქართლელი“.

მე-14 საუკუნის იტალიურ რუკაზე მე. კლასურის შესართავთან ნახსენებია „პორტო მინგრელი“ ეწოდებოდა. პორტუგალიელი კარტოგრაფის დიეგო პომეგის მიერ 1559 წელს შედგენილ შავი ზღვის სანაპიროების რუკაზე დღევანდელ აფხაზეთს აწერია „მინგრელია“. დიე-

ბუა დე მონპერეს ცნობით დაახლოებით რკინიგზის კლასურის სადგურთან იყო ეკლესია „ოხვამი“. (ოხვამი მეგრულად სამლოცველო, ეკლესია). მე. კლასურის მარჯვენა მხარეზე, გაზაფხულთან მოედანს დღესაც ეწოდება ნაქალაქევი, ჩანს აქ საბაზრო ადგილი იყო.

„აფხაზთა სამეფო“ ეწოდა, დამწერლობით, კულტურით, სარწმუნოებით, პოლიტიკით ქართული სახელმწიფო იყო, ხოლო მისი მეფეები ამავე წინაებით ქართველები იყვნენ... ლეონი აფხაზთა მეფედ იმით იწოდება, რომ დინასტია აფხაზთა სამთავროდან იყო წამოსული“ (მ. ლორთქიფანიძე „აფხაზები და აფხაზეთი“, 1990, გვ. 11).

დ. გულია: „ჩემის მხრე ერთხელ კიდევ უნდა გაუესვა ხაზი, იმ ახლა უკვე საყოველთაოდ ცნობილ მრავალრიცხოვან მეცნიერულად შემოწმებულ ფაქტებს, რომლებიც უდაოდ მეტყველებენ, რომ აფხაზები ყოველთვის ერთიანი ისტორიული და კულტურული ცხოვრებით ცხოვრობდნენ ქართველებთან, რომ საკუთრივ აფხაზებიც, იგივე ქართველები არიან“ (ჩემი წიგნი აფხაზეთის ისტორიის შესახებ). ეს სიტყვები გაიმეორა დიმიტრი გულიამ სიკვდილის წუთებშიც.

„1621 წლამდე აფხაზეთის ტერიტორიაზე არ გვხვდება ადიღურ, აბაზონურ, ჩერქეზულ-ყაბარდოულ და აფსურული წარმოშობის არც ერთი გვარი, ყველა მანამდე გვარი აფხაზეთის მოსახლეობისა არის მხოლოდ ქართული (ძირითადად მეგრული)“.

ბიჭვინთის საეკლესიო საბუთები

თურქი მოგზაური ევლია ჩელები (1641 წ) წერს, რომ „ჩარის ქვეყნის (ე. ი. ბიჭვინთის მხარის) მცხოვრებნი მეგრულად ლაპარაკობენ“, რომ „ქრისტიანი აფხაზები ქართველებია, წარმართი აფხაზები ჩრდილოეთ კავკასიელები“. იგი წერს, რომ აფხაზეთის მთავრების შერვაშიძეების საოჯახო ენა იყო მეგრული, ერთმანეთსაც მეგრულად ელაპარაკებოდნენ. არათუ XVII საუკუნეში, XX საუკუნეში აფხაზური მწერლობის ფუძემდებლის დიმიტრი გულიას საოჯახო ენა იყო მეგრული.

ამჟამად დასაბუთებულია, რომ თანამედროვე აფხაზური გვარების (არშაბა, თარბა, ქეცაბა) სუფიქსი „ბა“ მეგრული წარმოშობისაა. ე. ი. „ბა“ სუფიქსიანი გვარები მეგრულები იყო. აფხაზეთის ანტიკური თუ შუა საუკუნეების გეოგრაფიული სახელწოდებანი მეგრულ-ქართული იყო. აფხაზური

ტომონიმები XVII საუკუნის დასასრულიდანაა ცნობილი. კულტურის ძეგლები, წარწერები მიგვიჩივებს, რომ ეს მხარე ქართველებით იყო დასახლებული, რომ აფხაზები ქართველები იყვნენ. მარტო ის ფაქტი, რომ ახალი ათონის დასაველეთით, ანუხვის (ძველი ანუხარეთის) ერთ-ერთ მღვიმეში კედელზე შემორჩენილია ადრე ფეოდალური ხანის ქართული ასომთავრული წარწერა, აქ ქართველთა უძველეს

ტურს და აბაზურულს აფხაზური ენაშიც ორი დიალექტია ცნობილი: ბიჭვის და აბუხის. ბიჭვის დიალექტი განიცდის ჩრდილოეთ კავკასიურ გავლენას, აბუხისა — მეგრულ-ქართულს. გუდაუთის და ოჩამჩირის აფხაზებს შორის წინააღმდეგობანი, რომელიც სისხლის ღვრითა და მათგანობადაა, ჯერ არ არის მოგვარებული.

ამგვარად, XVII საუკუნიდან აფხაზები აბაზონურ ენაზე ლაპარაკობენ, ამ ენაზე წერენ მწერლები, მეცნიერები. აფხაზები ცდილობენ დამოუკიდებლობაზე, რომ საკუთარი ენა არა აქვთ და სხვის ენაზე ლაპარაკობენ.

300-400 წლის მანძილზე აფხაზურად წოდებული აბაზონური ენა მეგრულ-ქართული ენების გავლენით საკმაოდ შეიცვალა; ბუნებრივია, ბევრი მეგრული და ქართული სიტყვა შევიდა აფხაზურ ენაში. ამ 15-იოდე წლის წინათ, აფხაზი პოეტების მიერ ყაბარდის ერთ სოფელში, ღია ცის ქვეშ ლიტერატურული საღამოს ჩატარებისას, ადგილობრივმა ახალგაზრდებმა ქვები დაუშინეს პოეტებს და საღამო ჩაუშალეს, თქვენ ჩვენს ენას ამახინჯებთ.

ამგვარად, აფხაზური ენა არ არსებობს, 400 წელია, რაც აფხაზები აბაზონურ ენაზე ლაპარაკობენ, მაგრამ სოხუმში აფხაზურ უნივერსიტეტში არსებობს აფხაზური (ე. ი. აბაზონური) ენის კათედრა, ხოლო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტში აფხაზური ენის განყოფილება. აბაზონური ენის შესწავლა აბა-

დასახლებაზე მიგვიჩივებს.

ახლა კი, მე-20 საუკუნის დასასრულს აფხაზი მძღოლები საავტომობილო გზებზე ქართველებს არ უშვებენ. ეს ჩვენი მიწაა, ვისაც გვინდა, იმას გაუვლელია. აფხაზეთი ანტიკური ხანიდან, როდესაც აქ ცხოვრობდნენ კოლხური ტომები კორაქები, პენიოხები, სანიოხები, მისიხალები, ქართული მიწაა და არა მე-17 საუკუნეში ჩრდილოეთ კავკასიიდან შემოჭრილი სმირგისა და ამპარეებისა. აფხაზებს მინის აღმნიშვნელი სიტყვა „ადგილი“-ც ქართული აქვთ.

ჯერ კიდევ XVI საუკუნიდან, განსაკუთრებით XVII საუკუნეში ჩრდილოეთ კავკასიიდან აფხაზთა შემოჭრის წინააღმდეგობა კავკასიური ტომები: აბაზონები, ადიღელები, ყაბარდოელები და სხვა ტომები, რომელთაც აფსურებს უწოდებდნენ. აფსურებმა მეგრულად მოლაპარაკე აფხაზებს თავს მოახვიეს მათი ენა — აბაზონური ენა, რომელსაც ამჟამად აფხაზურ ენას უწოდებენ. ამჟამად აბაზონურ ენაში ორი დიალექტს არჩვენ: თაბა-

აკობენ, ამ ენაზე წერენ მწერლები, მეცნიერები. აფხაზები ცდილობენ დამოუკიდებლობაზე, რომ საკუთარი ენა არა აქვთ და სხვის ენაზე ლაპარაკობენ.

ამგვარად, აფხაზური ენა არ არსებობს, 400 წელია, რაც აფხაზები აბაზონურ ენაზე ლაპარაკობენ, მაგრამ სოხუმში აფხაზურ უნივერსიტეტში არსებობს აფხაზური (ე. ი. აბაზონური) ენის კათედრა, ხოლო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტში აფხაზური ენის განყოფილება. აბაზონური ენის შესწავლა აბა-

«უკანასკნელი ომი»

(გვალენი ბ-ნ კონსტანტინე გამსახურდიას ხსენებას)

წარმოსთქვა ბატონმა კონსტანტინემ და მერმედ ის იყო სახილვების მოლიცლიცე შუქზე მსახურიც შემოქმედა მოსულთ დარბაზონში.

მწერალმა მეცხულად შეიცნო ისინი, შავოსან მონაზონში ლიპარტ ერისთავის ასეული დედისიმედი, ხოლო თორისან რაინდში მეფეთა მეფე (საქართველოსი) დავით აღმაშენებელი.

წამოდგომის სურვილი მოეძალა ავადმყოფს, — სარეცელზედ მხოლოდ რა რიგად შეეხვედოდა ისოდენ ძვირფას სტუმრებს, მაგრამ კერძოდ შესძლო, ზე წამოწეული მრთელის ტანის შემკანდა და მონყვეტილი კვლავ ჩაეშვა სავარძელში.

სტუმართა დანახვებზე კვლავად მოეძალენ ფიქრნი რაიმე მისთვის სანუგეარნი, მერმედ მართლის ძალისხმევით როგორღაც ასანია თავი, დავითს შეხება მეფეთა მეფეს, მრავლად ომგარდახილსა და სამშობლოსათვის ესოდენ მოჭირნახულეს, მარჯვენა ხელის ზე აწევით მისალმა მას, ხოლო თავი სივე სარეცელთან მუხდმოყოლ დედისიმედს მოკრძალებით მხარზე დაადო ხელი, დიდი მონინებით შუბლზედ ამბორი უყო და წარბ-მორჭმულმა სინაწლით მიძიდა წარმოსთქვა:

მაპატიეთ ჩემო ძვირფასო, თქვენი ერთუთრისათვის დაცლიება არ მინდოდა, მაგრამ სხვა გზა არ მქონდა, როგორც თქვენი ერთუთრისათვის სიყვარულო, ასევე ჩემივე საკუთარი სიცოცხლე ჩემი სამშობლოს გადარჩენას შეეწირეთ ტარიგად, ასე ითხოვდა დედა საქართველო.

ხოლო მეფეთა-მეფემ დავითმან ბატონ კონსტანტინეს ლიტყვებზე მხარე სინაწლით გარდააქნა თავი, მჭმუნვარე სახით გარდამხიდა მწერალს და რქვა: „რამე თუ არა არს კაცი რომელი იშვას ამ ქვეყნად და არა სცოდოს, რამე თუ

შენ უცხო ყოვლისაგან ცოდვისა ხარ და სიმართლე შენი სიმართლე საუკუნოდ და სიტყვით შენი ქვეშაირიც“.

მაგრამ ერთი ამაზედ გამეცო პასუხი, თუ კი ჩვენი ურთიერთობაში სიყვარული და ასევე შენი საკუთარი სიცოცხლე სამშობლოს კეთილდღეობას შესწირეო, მაშ რა იქნაო ის „გადარჩენილი“, ერთიანი და ძველამოსილი საქართველო: ნიკოფოსიიდან დარუბანდამდის რომ მქონდაო მხრები გაშლილი, ანუ როგორც მე დაგვიტოვეო საუკუნეთა მიღმა. დაგვიტოვებიათ და დაგვიტოვებიათ ქვეყანა. აქეთ ოქსნი გაბატონებულაო ქრცხინვალს, იქეთ ცხუმ-აფხაზეთის შემოხვევიანო ურუმნი, სამცხე-ჯავახეთი გაგჩრქუებიათ ათო სომხეთისათვის, იქ სანიგლის მოსახლეობა გმინავსო მუსულმანი ბატონობით და საკუთარი მიწიდან ცხრებოვით ერეკებიანო მათ. ასე განადგურებულა და დაწოქებული საქართველოს მთელი სამზღვრებზედ შავი სიკვდილივით ჩამომდგარაო ხუთას ათას კაციანი ურდო მესხეთელ თურქთა, რომელნიც დღენიდაგ ნალეკვას უქადიანო ჩვენს ქვეყანას, მაშ რაღას ქეიო გადარჩენა?

ამიტომ ფიზილად იყავითო ვეცლა, გაარკვეითო ვის კისერზეა ამდენი ცოდვა, რამეთუ ყველა ერთიანად არ შეგაჩვენითო მომავალმა თაობამ.

ჩვენ კი დიდხანს ვერ გავჩრქედითო აქ. მიხედვით და უნდაო როგორც ქართველთა წარწერიებას, ასევე ასი თვლი და ასი ყური სჭირდებაო საქართველოს პატრონობას. აღდგენა უნდაო მივიწყებულ სამზღვრებს მისას, ათასი ჯურის ვიგინდარების სათარეშოდ რომ ქვეყლა დღეს. ამიტომ უნდა გაგბრუნდეთო დაუყოვნებლივ, დედისიმედი ქრცხინვალის წესით აღვლენსო წირვა-ლოცვას, მე კი სამშობლოსათვის თავდადებულ

ქართველებთან ერთად მივხედავო საქართველოს მივიწყებულ სამზღვრებს.

... ავადმყოფი მწერალი ინვა გულზედ ხელდაკრული, ზედა ტურჩი უტოკავდა მხოლოდ, ნელა, სულ ნელა, თითქოს ეჭურჩულე-ბაო ვილავას, მერმედ აქ ძლივს გასაგონად წარმოსთქვა: მომიცადეთო, მეფე ბატონო, თორ-უზარადს ავისხავო ახლავა და ქვეყნის სამზღვრების აღდგენაში თუ დავცა-ში მეც დაგვიდგებითო გვერდით.

თითო-ორილა სამშობლოს გამყიდველი არ დაეღვეო საქართველოს, ასე ყოვლიანო ოდიტგანვე და ასე არის დღესაც. გარედან არ ემწევაო იუდას მის მიერ ჩანაფიქრი ცოდვა, ამიტომ უცოდველი არ უნდა ჩაითვალოსო იუდას მოზარედ და დანაშაუვად.

ხოლო დავით მეფეს, ამ კლდე კაცს, „უშიშარს ვითარცა უზორ-კოს“, მწერლის ლიტყვებზედ ზღუქული აუტყდა, მაგრამ თვითონვე შერცხვა ცრემლებისა და მსწრაფლ შეიმშრალა თვალნი. მერმედ ის იყო, უკუ და, განვირდა ავადმყოფს, რათა გზა დედისიმედისათვის დაეთმო.

დედისიმედი მოკრძალებული მიეახლა სულთმობრძე მწერალს და სთხოვა სული, რათა მასთან ერთად გაბრუნებულიყო მზიანეთს და მუნ აღვლინაო ლოცვა-კურთხევა ბედდურული სამშობლოს გადასარჩენად.

ცრემლებმა იწვიმეს ბატონი კონსტანტინეს თვალთაგან, მაგრამ ვერ მისცა სული ტურცა ასულს, მისთვის ესოდენ სანუგეარს, რადგანაც ადრევე საქართველოსათვის შეენირა იგი.

მაშინ მეფეთა-მეფე დავით მიეახლა კვლავად, შეუდრეკელი გულით და სთხოვა მწერალი — იმ ქვეყანადაც მანუხებო მტერი. ჩემს საზღვრებს მოადგენო თურქნი, ცალკერძო სელაუჯნი აიმაღლენო

ზინელების საქმეა ფე, არა ქართველთა შთამომავალი აფხაზებისა. აფხაზებს ანტიკური დროიდან საკუთარი ენა რომ ჰქონოდათ, ქართულში რატომ არ არის აფხაზური ელემენტები, აფხაზური ენის გავლენა?

აფხაზი სეპარატისტები ცდილობენ რაც შეიძლება მეტი რუსული სიტყვები შეიტანონ აფხაზურ ენაში. ზღვისპირა ქვეყანას ზღვის აფხაზური სახელი არა აქვს და ზღვას ამორეს უწოდებენ, ქუჩას — აულიცას, ავტოსაბურავს — აპაკრეშვას, საფოსტო ყუთს — აფოშტა აიაშიც.

აბაზონურ და, მაშასადამე, აფხაზურ ენაში არ არის „ო“ ხმოვანი და „ჟ“ თანხმოვანი. არც ერთი ჩრდილოეთ კავკასიური წარმოშობის გვარი არ შეიცავს „ო“-ს და „ჟ“-ს. ამიტომაც, რომ აფხაზები მდინარე კოდორს — კოდტრის უწოდებენ, მოქვს — მიქუს.

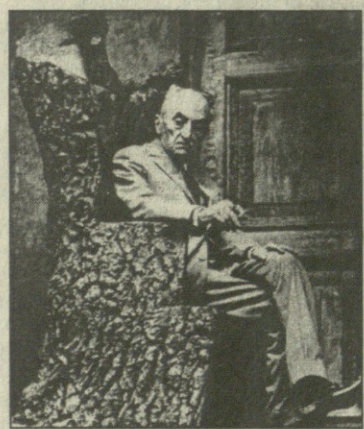
ის ფაქტი, რომ აკადემიკოს სიმონ ჯანაშიას ინიციატივით აფხაზური დამწერლობა რუსულიდან გადაყვანილ იქნა ქართულ გრაფიკულ საფუძველზე, სწორი იყო, ქართულსა და აფხაზურს აქვთ საერთო ასოები: თ, ქ, ლ, ყ, დ, ნ, ჭ, ქ, რაც რუსულში არ არის. რუსული ანბანი უცხოა აფხაზებისათვის. მიუხედავად ამისა ჩვენი საუკუნის 50-იან წლებში კვლავ რუსულ დამწერლობაზე გადავიდნენ აფხაზები.

აფხაზი სეპარატისტები ცდილობენ რაც შეიძლება რუსული სიტყვებით გაამდიდრონ აფხაზური ენა. ცნობილი პროფესორი ზურაბ ანაბაძე, ქართველად აღიარებული, წერს, რომ აფხაზთა ენა არის რუსული. აფხაზური ენა მართალია აბაზონური ენაა, მაგრამ მიეკუთვნება იბერიულ-კავკასიურ ენებს და ბუნებრივია, უფრო ახლოსაა ქართულთან, ვინც რუსულთან.

სოხუმში აფხაზეთის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტში მუშაობის წლებში ინსტიტუტის სწავლული მდივანი, ქართულ-აფხაზური განმარტებითი ლექსიკონის ავტორი ბაგრატ ჯანაშია, რუსულ-ქართული, მეგრულ-აფხაზური ენების ღრმა მცოდნე, ხშირად მეუბნებოდა: იმდენად რთულია აფხაზური ენა, მივიკრს როგორ შევისწავლო, ალბათ ბავშვობაში მეზობლების აფხაზ ბავშვებთან თამაში დამეხმარაო.

ენა არა, გვარი არა, მიწა არა, საკუთარი არაფერი არა აქვთ აფხაზებს. აფხაზი სხვის ენაზე მოლაპარაკე, სხვადასხვა ეროვნების ნარევი ხალხია.

გვალენიან ზუზუბაია
საქართველოს ურწმუნოსათა
ფედერაციის წევრი

ტფილისში, კოლხურ კოშკში მყოფი უგუნებობა რაიმე მოეძალა ბატონ კონსტანტინე გამსახურდიას, თავი ძალზედ შეუძლოდ სცნო და მისავითებული ჩავსვენა სავარძელში. მცირედად მაინც შეშვლილი ეგებ. ფიქრნი რაიმე მოეძალენ გარდასულ დროთა მიმართ, ცოდვადლის სასწორზე სწონდა თავის წარსულს, რამე თუ არა არს კაცი, რომელიც უცოდველო წასუკიცის იმ ქვეყანად, მხოლოდ გარდასულთა მიმართ მრავლად არის სჯუბაასი მათი ღირსების მიმართ.

სარეცელზედ მწოლიარდას უფროვე მოეძალა მჭმუნვარე და ისეო მის მოგონებებში დაუღწევლმა სურათებმა ამაოდ ლიცლიოცი.

მარტოობა ისურვა ავადმყოფმა, ასე უფრო შეეძა მექნაო ეგებ. მიუჭრებელი ყურის მიუგდებდა მლამიობთა უთავბილო წრალს და უმცირეს ჩქამსაც კი დარბაზონში გახმინებულს.

მომგვარეთო დაუყოვნებლით!

მრავლად, აქეთ კაციჭამია კომუნისტებმაც წამოყვესო თავი. მე ხრმლით ვეღარას ვხედებო, ჩქარა წამოდიო ჩემთან, შერის კალმით მტერი შემულყოვო ეგებ...

ზოლი მოეძალა ავადმყოფს, მტრის ხსენებაზედ აღზევებულს „შარაი“ დაიძახა სიცხისაგან მის-უსტებულმა. მაჯის შემტყვევარნი შემოვიცოდნენ მესცეულად, ისინი ცხადად ამწინდნენ, რომ სარეცელზედ მწოლიარეს (მათ პაციენტს) მაღალი სიცხე ჰქონდა (გონიანი მყოფს აფორიკავდა ათასგვარი ზმარება) და ამაოდ ირჯებოდნენ მისივე სიცოცხლის გადასარჩენად, ასე ვთქვათ, მკურნალნი უძღურად ქმნილყვენ გარდაუვალი სიკვდილის წინაშე.

სულთმობრძე ბორგავდა, დედისიმედსა და დავით აღმაშენებელს ახსენებდა, წასვლას ითხოვდა, ფეხზე მდგარაო ჩემის კალმით ძლეული თურქი, კომუნისტებსაც მოუსწირათო იმ ქვეყანად მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძვრების ბოდილი. აქეთ-აქა ზვიანი მიხედვად და ღირსეულად უპატრონებო ქვეყანას, მე კი დავით მეფეს უნდა დაუდგეო გვერდით, გაპარტახებულ სამშობლოს ვუშველოთო ეგებ. ასე გაფთვრებული იბრძოდა სიოცხელადა და სიკვდილის უკანასკნელ სამანზედ.

ბოლოს მრთელის ტანით მოეშვა, ნელინელ მიმშვიდა, მიწყნარდა, თვალბედი სიცოცხლის სხივი ჩაუქრა და ასე უბრძოლველად მიშენდა სიკვდილს, რომელიც გარდაუვალია ყოველთა ცოცხალთა პროსებათთვის. აი ასე დაამარცხა არაზში უძლეველი ბატონი კონსტანტინე გამსახურდია ყოველთა შემ-მუსტრელმა სიკვდილმა.

„და ეს იყო მისი უკანასკნელი ომი“.

შალვა თელიძე

P.S. ამ წერილში მრავლად არის ნახმარი დიდი მწერლის ბატონ კ. გამსახურდიას სიტყვები. ამიტომ მკითხველთა წინაშე დიდი ბოდიშს ვიხდებ და გთხოვთ პლავატიანად არ დაგმარცხო, ეს მე ჩავიდე იმისათვის, რომ წინამდებარე წერილი უფრო მისებურად გამოსულიყო.

ვხედავ მათი შემოქმედების ზნეორბოვი კრედიო და ამქვეყნური ცრების ზნეობრივი მხარე ისე შორიარან ერთმანეთისაგან, როგორცა და დედამისა. უბრალო ენა რომ ეთქვას, ერთს წერენ დმოუწოდებენ ხალხს, ხოლო თავად სახეგვარად ფიქრობენ და აკეთებენ.

სწორედ ამიტომ ისმება კითხვა: საახალწლო ინდივიდის პირში გაჩრილი ბარკლები ხელისუფლების მიერ გადადგმულ ქვეყნის და დღემდე კიდევ რომელ ნაბიჯზე დაადგებიან ენას ჩვენს სახელგანთქმულ მწერლებს?

„სომხური“ თუ ქართული ეკლესიები საქართველოში?

მეცნიერული კვლევის მიზანია, დადგინდეს, არის თუ არა საქართველოში „სომხური“ ეკლესიები, თუ ეს არის ქართული ეკლესიების განსხვავებული ფორმები.

ვიდრე ამ ნაშრომზე მუშაობას შევუდგებოდით, ერთ ხანს ვიყავით ირანში — ჩასაფრება არ დამანაშინებია. ჩვენს მიზანს, უკუღმა არ გამოგონებოდა. მაგრამ გამაყენებდა ქართული ანდაზა „მოყვარეს პირი უძრავი, მტერს პირს უკანაო“ და გადავწყვიტეთ სათქმელი მეთქვა, ყოველგვარი მიკბო-მოკბობის გარეშე. მე ასე მწამს: ქართული და სომხი ხალხის ურთიერთობაში წარმოქმნილ ბზარს თუ ხიზს უმაღლესად მიხედვით და გამოისწორება. პატრიარქ კრიტიკა, მეგრები, ჩვენს შორის წარმოშობილ ბევრ გაუგებრობას გაფანტავს და უნდადგინოს სწავს განკარგულებას. ამ პერიოდში მოგვიხდებოდა ზოგიერთი სომხი მეცნიერის „ნაღვანის“ მხილება და საპრობლეო გამოკვლევა, მაგრამ ეს იქნება მხოლოდ ძმობის გამტკიცების სურვილით ნაკარნახევი და არა რაიმე ქვებუნდური თავდასხმა. ფაქტია, ზოგიერთი სომხი მეცნიერი არ დაგვიდევს არავითარ პრობლემატურ საკითხს და ვითომ წინადაც მეცნიერული ინტერესებით გამსჭვალული, კალამშემატებული, გავერბული გვრტყვას და ძირითად ქართულ მხრეს გვედევნება. ამ ვიზის სომხ მეცნიერთა ეს უკადრის სატყეილი არ ახალი, ძველია, მაგრამ მათ მეცნიერულ „შემოქმედებაზე“ თვალის დახურვა ნიშანდართა წინადაც სხოვნი და დივიანების ტოლფასია. ეს კი არავის ევატება, მით უმეტეს შვილებს. ამის მაგალითი დიდმა ილიამ მოგვცა. საზოგადო სატყეივარზე სიმართლე მთელი სიმადროთი თქვა და დაგვიტოვა „ქებათა დალიადი“. ამის შემდეგ სომხები თითქმის გონს უნდა მოგებულებენ და ქვეშაირების გზას დადგომოდნენ. მაგრამ მოხდა პირიქით, უფრო გატყეურდნენ და შეუტყეს საქართველოს. ძმობა უღმრთელმა სგლამ ყველას თავისი შესაფერისი ადგილი მიუჩინა და თითქმის დაიწყების ფერდული გადაფარა, მაგრამ ნურას უკაცრავად, მათ მიერ დარგულმა შხამიანმა ნერგმა ნელ-ნელა გაიხარა და ჩვენი საუკუნის 20-იან წლებში მეგვიდრენი გამოუწნდნენ. ამათ არც აცის, არც აცხელეს და ტაო-კლარჯეთი და მისი ზურთომოდლები სომხურად გამოაცხადეს. მერე იცით ვის დააწინის ეს გალიმთა? რუს ტყარსკის, ესეც მათი ძველი, ნაცადი ხეობა, გაიხსენეთ მეცნიერებმა საუკუნეში ევროპულ მოგზაურებს და მეცნიერებს რა დაანერგეს საქართველოს და ქართველებზე, რად ღირს, თუნდაც ფრანგი კუტუსის ისტორია. არ არის საშუალება ასეთ მეცნიერთა და ჟურნალისტთა „მოღვაწეობა“ აქ სრულად გავაცნო მკითხველს, მაგრამ, ძირითად თემაზე ვიდრე გადავალ, არ შეიძლება ერთ ამგვარ თანამედროვე მკვლევარზე ირრრრრ სიტყვა მაინც არ ითქვას. ეს გახლავთ სტორიის მეცნიერებათა დოქტორი პ. მურადიანი. მისი ენერგიული და დაუღალავი ანტიქართული მოღვაწეობა ცნობილია. ჯერ იყო და — ის-ზე დაბოლოებული ყველა ქართული გეოგრაფიული სახელი და ტოპონიმი გასომხურა, ეს „დემოკრატია“ რომ არ დაუფერეს, მერე მცხეთის ჯვრის ტაძარს შეუტია და ერთი კორიანტილი დაეცა — სომხები თოდოსკის აშენებულაო და ასე შემდეგ. რა თქმა უნდა, ქართველმა მეცნიერებმა (აქედ. ვ. ბერიძე, აკად. მ. ლორთქიფანიძე, აკად. ილ. აბულაძე და სხვ.) და არამარტო მათ საკადრისი პასუხი გასცეს, მაგრამ რა, „შეაფერ კედელს ცერკვი“, ყურიც არ შეიბერტყა და თავისი გააგრძელა. აი, საბუთიც: ცნობილი ქართველი მეცნიერი კალისტრატე სალია პარხი-იანი გამოგზავნილ ერთ-ერთ ბარათში წერდა: „პარკო მურადიანმა ფრანგულადან გამოაქვეყნა „რეგიონალური ეტიმოლოგია“ სტატია მცხეთის ჯვრის შესახებ. „სომხური ნარწერის“ ორიგინალი კი არ დაბეჭდა, არამედ მისი მეგობრის მიერ გადაღებული სომხური ნარწერა — კარგად გამოვანალი ასოებით გამოაქვეყნა. პოეტური განახლება, იმისათვის რომ ეთქვა, ადგილი არ იყო. ამატომ გამოვადევნე მე მამივე სომხური ნარწერა. შემდეგ ისე იყო რომ დაინტერესებულმა მეცნიერებმა თქვეს: მეცნიერებაში გაუგონარი ფალსიფიკაცია გაუკეთებია პ. მურადიანს.“ (ხაზგასმით ჩვენი, ბა). (გაზ. „კომუნისტ“, 1990, 7 ოქტომბერი).

აქვე შევნიშნავ: ქართული ზურთომოდლები ერთ-ერთი ადრინდელი და უნიკალური ძეგლის მცხეთის ჯვრის სამოთხე სტრიქონიან სომხური ნარწერა გვინდელ-

ია, II საუკუნის შემდეგ ხანას ეკუთვნის და ისიც შემთხვევითი ნაკანია. მას მეცნიერული ღირებულება არ გააჩნია. ქართულ თეოლოგიკურტორიან ქტიტორულ ნარწერასთან შედარებით. მათ მხოლოდ ერთი სიტყვა „სულთა“ აქვს საერთო და მტკი არაფერი, ამიტომ ცდილობს ბ.ნ. მურადიანი მცხეთის ჯვრის ხელოვნურ გადათაროლებას. ქართულ ნარწერაში იხსენიება ქტიტორები — სტეფანოს პარიკოსი, დემეტრე ვიპატოსი და ადარნასე ვიპატოსი. სომხურში კი ამის მსგავსიც არაფერია. ბ.ნ. მურადიანის მცდელობის მიუხედავად, მცხეთის ჯვრის ევანგელისტზე ნაკანრი სომხური ნარწერა არ არის ქართულის ტოლფასი და ვერც ჩაითვლება ქტიტორულ ნარწერად. აი, რატომ ჩაფხუ-ჩაბოვნიკა, დახატა და გაალამაზა მცხეთის ჯვრის სომხური ნაკანრი ბ.ნ. მურადიანმა და გამოაქვეყნა პარკოში. მადლობა ღმერთს ბ.ნ. სალიას წყალობით ბ.ნ. მურადიანის ყალბიშენლობას მაშინვე ახადა ფარდა და უცხო ქვეყნის მეცნიერებამც შეიტყვეს მისი „საქმენი სამგმრონი“.

ამგვარ უკადრის საქმეში ბ.ნ. მურადიანი მარტო არ არის. მას მხარს უზამს ზოგიერთი სომხი მკვლევარი. ამ მხრე „თავი გამოიჩინა“ ერევანში არსებულმა სომხური ზურთომოდლებების კვლევის ორგანიზაციამ. ამ ორგანიზაციამ 1992 წელს გამოუშვა ფერადი ბუკლეტი ახალქალაქსომხურ, რუსულ და ინგლისურ ენებზე. მისი შინაარსის მიხედვით, არც მტკი არც ნაკლები, ახალქალაქი ძველი სომხური ქალაქი ყოფილა. აკად. რ. მეტრეველმა, პროფ. ნ. შოშიაშვილმა და სხვებმა საკადრისი პასუხი გასცეს. მაგრამ რა, ეს ორგანიზაცია ჯიუტად აგრძელებს თავის საეჭო საქმიანობას და ანალოგიური ბუკლეტის გამოცემას აპირებს — წყალთბილაზე, სამშვილდეზე, ბარაღეთზე, ახალციხეზე, სათხეზე და სხვა ისტორიული მნიშვნელობის ადგილებსა და ძეგლებზე. ამჟამად კი ამ ორგანიზაციამ ერევანში გამოქვეყნა რუკა-ცნობარი — „სომხური ეკლესიები საქართველოში“, 1995, (სომხური ენაზე), ავტორია სამველ კარაპეტანი.

ვიდრე რუკა-ცნობარის განხილვას შევუდგებოდით (ჩვენ არ გვაქვს პრეტენზია, სრულიად და ყველა ასექტით მიმოვიხილოთ სომხურად ქცეული ის ქართული ეკლესიები, რომლებიც ცნობარშია შეტანილი), საჭიროდ ვცან, მოკლედ მიმოვიხილო სომხთა საქართველოში ჩამოსახლების ისტორია. ახლა ძნელია თქმა, როდის შემოვიდა საქართველოში სომხები ლტოლვილთა პირველი ტალღა, მაგრამ ერთი კი ფაქტია — „ამ პროცესმა ფართო ხასიათი მიიღო ჯერ XI ხოლო შემდეგ XV ს., როცა მომთაბარე დამპყრობლებმა სომხეთში თითქმის მთლიანად დაიკავეს საარსებო ფართობები“ (გ. მაისურაძე) — „ქართველი და სომხი ხალხების ურთიერთობა XIII-XVII საუკუნეებში, 1982 წ. გვ. 167. აქვე აღვნიშნავ, ვახუშტის გეოგრაფიის მიხედვით, XVII-XVIII სს. სომხები ძირითადად ცხოვრობდნენ ცუბაზრდულის მიდამოებში, ტაშირში, ჩიხორში, საჩხერეში, ქუთაისში და სხვ., თუ დავუმატებთ 1829-30 წლებში მეფის რუსეთის მიერ ერზრუმელი 20000 სომხურ ოჯახის სამცხე ჯავახეთში ჩამოსახლებას, მაშინ სურათი თითქმის სრული იქნება. ქართველ მეფეთა ხელშეწყობით სულს მოითქვამდნენ თუ არა ხიზნები, მაშინვე იწყებდნენ თავიანთი სალოცავებზე ზრუნვას. ამას არავითი ფაქტი ადასტურებს, მაგალითად, ახალქალაქში (ქართული) წმ. მარია მღვთისმშობლის სომხური ეკლესიის აღმოსავლეთ კედელში ჩატანებულ ქვაზე ამოკვეთილ ქართული ნარწერა გვაუწყებს — „ჩვენი საქართველოს ხელმწიფის შვილმან, მეფემან პატრონმან როსტომ და თანამეცხედრემან ჩვენმან დედოფალთა დედოფალმან პატრონმან მარია, ხელვყავით აღმენებად თემის პირის ქალაქს და სახელ უწოდეთ მეფის ქალაქი და აღვაშენეთ საყდარი და მონასტერი ქალაქის ამის მკვიდრობისთვის მეფის ქალაქელთა სომხთა ჩუენთა სახასოდ ვაჭართა. (1632) თვისა ივლისისა.“ (პ. იოსელიანი — გორიან, „სომხური ტოპონიმი I საუკუნეებიდან II საუკუნეებამდე“, 1980, გვ. 27). ჩანს, სომხი ხიზნებს ხელშეწყობა საკმაოზე მეტი ჰქონიათ. აღნიშნულიდან გამომდინარე, სომხური

ეკლესიები საქართველოში უწვეულოდ არ აღიქმება და მათზე რუკა-ცნობარის გამოცემა ბუნებრივად უნდა მივიჩნიოთ.

დავინიყო რუკა-ცნობარის ანოტაციით: „ამჟამად საქართველოს სახელმწიფოს ტერიტორია აჭარის, აფხაზეთის და სამხრეთ ოსეთის ჩათვლით, მოიცავს 69.7 ათას კვ. კმ — საქართველო დაყოფილია 65 რაიონად (აქედან აჭარაში — 5, აფხაზეთში — 5, სამხრეთ ოსეთში — 4), საერთოდ, სომხური ეკლესიები განთავსებულია 40 რაიონში. საქართველოში ცოტაა რაიონები, სადაც სომხური ეკლესიები არ არის.

განსაკუთრებით მრავალია და ფართოდაა წარმოდგენილი სომხური ეკლესიები ისტორიული სომხეთის ტერიტორიაზე, გუგარეტის რეგიონის ჩრდილო მხარეში. ესენია — ნოზოფორ, ბოლნოფორ, თრელ და ჯავახეთის რაიონები. ამჟამად მათ შეესიტყვება — მარნეული, ბოლნისი, დმანისი, თეთრიწყარო, ნალკა, ნინოწმინდა, ახალქალაქი და ასპინძის რაიონები. (ხაზგასმით ჩვენი ბ. ა.)

სომხური ეკლესიების რიცხვი არ არის მცირე საქართველოს ისტორიულ ქართლსა და კახეთის რეგიონებში. აქ სომხები ძველი დროიდან მკვიდრობენ. ამიტომ ამ რაიონებში სომხური ეკლესიები ადრეულ საუკუნეებშია აშენებული, (XIII-XIV

„ჩვენ ბევრი გვექონდა თუ ცოტა, მეგვიდრემთ, შემოვიხიზნეთ, გიძმეთ და შინ მგრად ნუ გვეკიდებით!..“

ილია ჭავჭავაძე

ნისი, დმანისი, თეთრიწყარო, ნალკა, ნინოწმინდა, ახალქალაქი და ასპინძა. ბ.ნ. ს. კარაპეტანის უნდა მოეხსენებოდეს, ქვემო ქართული ანუ გუგარანი (სომხები გუგარაქად მოიხსენიებენ), არის ძირითადი ქართული მინა, ისე როგორც სამქვე-ჯავახეთი. ქართული და უცხო წყაროები ამას მოწმობენ.

მაგ: გუგარანის ქართულთა დადასტურებულია თვით ძველ სომხ ისტორიკოსების შრომებში: აგათანგელოსი, მოვესეს ხორენაცი, პოვანეს დრასანაკერტი, უხტანესი, VII საუკუნის სომხური გეოგრაფია „აზმარაკუცი“ და სხვა. ნ. მარს გუგარანი მიაჩნდა იბერთა სატომო სახელად. აკ. შანიძე კი თვლიდა — ქართული „გუგარანი“ ნაწარმოებია მეგრულ-ჭანური — არ — წარმომავლობის სუფიქსით, „გოგარ“ — ნიშნავს „გოგელს“, ხოლო „გოგარ-ან“, გოგარეთს, გუგარაქ — გოგარანიდან რომ მოდის, ეს ჩანს იქიდან, რომ რუსეთის გენერალური შტაბის ხუთეგრსიან რუკაზე (1828), ფაშაბაის ხეობაში აღნიშნულია სოფელი გოგარანი. ამჟამად ეს სოფელი სომხეთის რესპუბლიკის ტერიტორიაზეა და ჰქვია

გუგარქ (?)... რაც შეეხება, ამ მხარის ეთნიკურ შემადგენლობას, იგი ოდითგან იყო ქართული. ამ ფაქტს მოწმობს, ვიმეორებ უცხო წყაროებს რომ თავი დავანებოთ, თვით სომხური საისტორიო მწერლობა, სადაც გუგარები სომხებად კი არ არიან მიჩნეული, არამედ ქართულ ტომად მოიხსენიებენ: მოვესეს ხორენაცი, ლაზარე ფარეკი, ოვანეს დრასანაკერტი, სტეფანოს ორბელიანი და სხვა.

ქვემო ქართლის ისტორიული ბედი კი ასე წარმართა. სტრაბონის ცნობით, მოლონიერებელმა სომხების სამეფომ — გოგარენე ქართლს წაართვა ძვ. წ. II საუკუნის დასაწყისში, ხოლო ახ. წ. I-II საუკუნეებში მომდგრებულმა ქართლის სამეფომ კუთვნილი გოგარენე უკან დაიბრუნა და სომხეთის დაპყრობას ცდა. უდავოდ ანგარიშგასანვია სომხე გეოგრაფის (II ს.) ცნობა ქვემო ქართლის კანტონებად დაყოფის შესახებ, მაგრამ ეს თხულებდა ასახავს იმ ხანას, როცა გოგარენე სომხეთს ჰქონდა ანექსირებული (ძ. წ. II ს. დასაწყისი) და არა გვიან — II ს. სურათს, როცა ეს მხარე ქართლის სამეფოს დიდი ხნის წინ ჰქონდა დაბრუნებული.

ანალოგიური ისტორიული ვითარება იყო ჯავახეთშიც და რაოდენ გულსატკეპია, სომხი ისტორიკოსები ამ ფაქტს რომ ვერ შერიგებინან და გაუგონარი სიკერპით ქვემო ქართლს, ჯავახეთს და თქვენ წარმოადგენთ, მესხეთს „ისტორიულ სომხეთად“ ნათლავენ. ბ.ნ. კარაპეტანის უსაფუძვლო განცხადება — თითქმის პირველადი სომხური ტოპონიმი — ნოზოფორ, ბოლნოფორ, მანგლისცხოვრ და ასე შემდეგ, მეორადია, ქართული — ბოლნისი, მანგლისი და სხვა. ეს მხარე, როგორც ვნახეთ, ერთხანს სომხეთს ჰქონდა დაპყრობილი და ამ პერიოდში ზოგიერთი ქართული ტოპონიმი შესაბამისი სომხური ტოპონიმით არაფერია და ასეთი ტოპონიმური ტრანსფორმირება სხვა ქვეყნების ისტორიულ გეოგრაფიაშიც გვხვდება. ასე რომ, აღდგა თუ არა ქართლის სამეფოს იურისდიქცია ქვემო ქართლში, ბუნებრივად მოხდა ქართული ტოპონ-

იმის რესტავრაცია: „ფრიად ნიშანდობლივია ის ფაქტი, რომ გუგარქის და ტაბიტის შემადგენელი კანტონების სახელწოდებანი, სომხურად „ფორ“ ტერმინით არის გაფორმებული, რომელიც ქართული „ხევის“ შესატყვისად იხმარება. საქუთრის სომხური პროვინციების კანტონები კი, როგორც წესი, „ძორ“ ტერმინით არის გაფორმებული. (თ. ს. პაკობიანი, „სომხეთის ისტორიული გეოგრაფია“, ერევანი, 1968. გვ. 260, სქოლიო-1, სომხ. ენაზე). ეს მოწმობს, რომ ამ ისტორიულ-გეოგრაფიულ ერთეულთა ქართული ნომენკლატურა პირველადია, ხოლო სომხური მის თარგმანს წარმოადგენს. ეს ბუნებრივია, რადგან, როგორც ვიცით, გოგარენე „გუგარქ“ და ტაო „ტაიქ“ ძირითადი ქართული პროვინციებია (ავად. მუსხელიშვილი. საქართველოს ისტორიული გეოგრაფიის ძირითადი საკითხები, თბილისი, 1980, გვ. 51, სქოლიო №178).

იმდენად ზუსტად და აგრეთვე ტრეზულად არის ნათქვამი, კომენტარი ზედმეტად მიგვაჩნია.

ახლა ვნახოთ ბ.ნ. ს. კარაპეტანის მიერ დამოწმებულ ისტორიკოს ალექსანდრე ერციანზე რას იგონებს ე. თაყაიშვილი: „სამშვილდეზე რომ ნაევიკთებ მოხსენება, წარმოადგინე კათედრალური ტაძრის ფოტოები, წარწერები და სხვა... ერციანმა თქვა, მე ვიყავი სამშვილდეში, მაგრამ იქ პატარა ეკლესიების და სამრევლოების გარდა არავითარი კათედრალური ტაძარი არ მინახავს... მე ვუთხარი: — ონ პისალ ო სამშვილდე, ნო კ სათაღენო, სლანა ნე პრემეტლ-თქვა, კათედრალნი ნე ია ნახვალ, ა, ბარტლომეი კოტორი მოგ ოტლირიტ კათედრელ ატ ცერკვიოქვა... აი, ასე თავხედურად მერე მედღერა მითხრა, მუდამ ასე იცის, როცა ბაქრაძე (ცნობილი ისტორიკოსი დიმიტრი ბაქრაძე — ბ. ა.) გამოდიოდა, მუდამ ამბობდა, რომ ყველაფერი სომხურაო (იგულისხმება საქართველოში — ბ. ა.), ახლაც აგრძელებს იმასვე...“ (გ. ლომთათიძე — „ქართული კულტურის მატანე, ე. თაყაიშვილი“, 1990, გვ. 133). ალ. ერციანი საქართველოს ისტორიკოსად „დამოკიდებულების“ უკეთესად გადმოცემა შეუძლებელია, მაგრამ ეს კიდევ ცოტაა. გავ. „ნოვოე ობოზრენიე“-ში (1891, №2502) გამოქვეყნებულ ალ. ერციანის ერთ ნერლს გამოეხმაურა გავ. „ივერია“ (1895, №70) სათაურით „მცირე შენიშვნა“, რომელსაც ხელს აწერს ჩვენთვის უცნობი ავტორი გ. პ. ნერლი დაწერილია საქმის ცოდნით „ბ.ნ. ერციანი — ნერს გ. პ. — ამ სტატიაში ამბობს, გადმოსახლებული სომხები სცხოვრობდნენ უმეტესად ქალაქებში და მისდევდნენ ვაჭრობას და ხელოსნობას. საქართველოს ქალაქებში: ტფილისში, ახალქალაქში, ახალციხეში, ანკურში, გორში, დუშეთში, თელავში, სოხალში, ოზურგეთში, უფლისციხეს და სხვა სომხები შეადგენდნენ მცხოვრებლების უმეტეს ნაწილს, ზოგან თითქმის მარტო სომხები ცხოვრობდნენ... მოუდურდნენ ოზურგეთს. საზოგადოდ გურულებს არ უყვართ სომხები. ათასობით არის ისეთი, რომ არ იცის, რას ნიშნავს სიტყვა „სომხი“. შეიძლება ვიკითხოთ რა იქნენ ის სომხები, რომლებიც ბ.ნ. ერციანის აზრით ძველად დასახლებდნენ ოზურგეთში? თუ იყვნენ რატიმ არ დარჩა იმათი კვლიერ? საქართველოს სხვა იმუბებში არც ხალხს და არც ქართველ მეფეებს თუ თავადებს ძალა არ დაუტანებიათ სომხებისათვის და იმათ რჯულს არ შეშებია. ნუთუ გურულებმა იმდენი გაუგნა და ზემოქმედება იდონა სომხებზე, რომ არა თუ გადაგვარეს, გააგურულეს, არამედ საწმუნოებაც გამოაცვლევინეს, გადაგურულეს? არა მერია. აქ სხვა რამ მიზეზი უნდა იყოს, ორში ერთი უნდა ვიფიქროთ: ან ბატონი ერციანი შეცდომამა შესული ოზურგეთში სომხების დასახლების შესახებ, ან არადა გურიაში ძველად დასახლებულან სომხები, ხოლო გურულებს ვერ აუტანიათ მათი მეზობლობა და ასე თუ ისე თავიდან მოუშორებიათ. თუ პატრიკეული ალ. ერციანი ამ გარემოებას აგვიხსენს, დიდად დაგვაყვავებს. ფრიად დავალებული ვიქნები, აგრეთვე, თუ აგვიხსენს, რისგან წარმოსდგება სახელწოდება „გურია“ და „ოზურგეთი“.

გონდო არაშაბაძე
(გაგრძელება მომდგენი ნომერში)

[illegible][illegible][illegible][illegible]